

TSPAKB Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği**Sermaye Piyasası Kanunu**

Avrupa Birliğine tam uyumun sağlanması ve sermaye piyasalarında ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verilmesini teminen Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kanun değişikliği çalışmaları başlatılmıştır.

Üyelerimizin münferit olarak bildirdiği tüm görüşler ile yine üye temsilcilerimizden oluşan Çalışma Grubunun önerileri Sermaye Piyasası Kurulu'na iletilmiştir.

Yasa değişikliği çalışmaları tüm üyelerimize duyurularak konu hakkında görüş ve öneriler talep edilmiş; bunun yanı sıra üyelerimizin geniş katılımıyla "Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Yasa değişikliğine ilişkin konular Çalışma Grubunda ayrıntılı biçimde tartışılmıştır.

SERMAYE PIYASASI KURULU
CAPITAL MARKETS BOARD OF TURKEY

Birlik Yönetim Kurulu'nun, Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı'nın, Kurul temsilcileri ile Birlik Yönetim ve Denetim Kurulu üyelerinden oluşacak ortak bir çalışma grubunca değerlendirilmesi önerisi Kurul'a iletilmiştir.

Sicil Yetkimiz Genişledi

Sermaye Piyasası Kurulu, 18.02.2005 tarih ve 6/190 sayılı kararı ile; yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, portföy yönetim şirketleri ve emeklilik şirketlerinin yönetici, ihtisas personeli ve denetçilerine ilişkin bilgilerin ilgili tebliğ ve yönetmeliklerde öngörülen şartları taşıdıklarını gösteren belgeler ve kimlik bilgileri ile birlikte

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğine bildirilmesini öngörmüştür.

Birliğimizce düzenlemeye ilişkin çalışmalar devam etmekte olup, söz konusu şirketlerin insan kaynakları yetkililerine yönelik bilgilendirme toplantısı düzenlenecektir.

Basel II Sermaye Yeterliliği

Finansal sistem güven üzerine kuruludur. Finansal sisteme olan güvenin bir sebeple kaybolması, ülke çapında, hatta global bazda önemli krizlere yol açmaktadır.

Finans kesiminde sermaye yeterliliği ile ilgili yapılan düzenlemeler, sistemde güveni sağlamak üzere, aracı kuruluşların sermayelerinin, çeşitli sebeplerle meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katarak, belirli bir standarda ulaştırılmasını öngörmektedir.

Basel Komitesinin 1988 yılında yayınladığı sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemeleri ülkemizde de benimsenmiş durumdadır. Fakat Komite, sermaye yeterliliği konusunda, Basel II adıyla bilinen yeni düzenlemeler geliştirmektedir.

1988 yılında yayınlanan Basel Uyumunu ile beraber Basel II düzenlemelerinin getireceği değişiklikleri ele alan raporumuzu **Sayfa 6'da** bulabilirsiniz.

Sunuş

Değerli **gündem** okurları,

Şubat ayı başında açılışı yapılan Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası'nın faaliyete başlaması, sektörümüz açısından yeni bir dönemi ifade ediyor. Sermaye piyasaları gelişmiş ülkelerde spot piyasaların yanında vazgeçilmez bir unsur olarak görülen vadeli işlem piyasalarının ekonomimizdeki olumlu gelişmelere paralel olarak çok hızlı bir gelişim göstereceğine inancımızı daha önce çeşitli vesilelerle ifade etmiştik. Nitekim, ilk aylık veriler beklentilerimizi dahi aştı. VOB'un ilk işlem ayında 7.088 adet sözleşme yapıldı. Bu olumlu trendin önümüzdeki dönemde hızlanarak artmasını bekliyoruz.

Öte yandan, KOBİ'lerin de dahil olacağı borsa dışı teşkilatlanmış bir piyasanın kurulmasına dair çalışmalarımız somut bir aşamaya ulaşmış durumdadır. Geçtiğimiz ay, anonim şirket şeklinde örgütlenecek bu piyasaya katılım konusunda üyelerimizin görüşlerini aldık. Bu sayede, kurulacak şirkete ortak olmak isteyen 48 aracı kurum ve banka temsilcile-

ri ile ana sözleşme taslağına ilişkin çalışmalara başlanmıştır. Ümit ediyorum ki çabalarımız bu sene içinde meyvesini verecek ve sermaye piyasamız yeni bir kuruma daha kavuşmuş olacak.

Yeni piyasalar kurma ve geliştirme çalışmalarının yanı sıra, Birliğimiz çok önemli bir konuda daha çalışmaya başlamıştır; Yeni Sermaye Piyasası Kanunu. Bildiğiniz üzere Sermaye Piyasası Kurulu, Avrupa Birliğine tam uyumun sağlanması ve sermaye piyasalarında ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verilmesi amacı ile Sermaye Piyasası Kanunu'nun yeniden ele alınması için bir girişim başlattı.

Çok büyük önem verdiğimiz bu konuda, üyelerimizin geniş katılımı ile Birliğimiz bünyesinde "Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Çalışma Grubu" oluşturuldu. Üyelerimizin konu ile ilgili görüşleriyle beraber, Çalışma Grubunca düzenlenen toplantılarda dile getirilen öneriler Sermaye Piyasası Kurulu'na iletildi. Uzun soluklu olacağını düşündüğümüz bu çalışma için zaman zaman çeşitli toplantılarla üyelerimizin görüşlerini almaya devam edip, bu görüşlerin yeni Sermaye Piyasası Kanunu'na yansımaları için gerekli çabayı göstereceğiz.

Bunun yanı sıra geçtiğimiz ay Birliğimiz bünyesinde, "Mali Piyasaların Büyütülmesi ve Derinleştirilmesi Nasıl Gerçekleşir?" isimli alt çalışma komitesi kurulmuştur. Sermaye piyasamızın

sorunlarını tartışmak ve çözüm önerileri geliştirmek için önemli bir platform olduğunu düşündüğüm bu çalışma grubunun elde edeceği sonuçlar Vergi Konseyi'ne sunulacak olup, Vergi Konseyi ve TOBB tarafından ekonomiden sorumlu dört Bakanın da bulunacağı bir platformda kamuoyuna aktarılacaktır.

Bu çalışmalarla eş anlı olarak, bu ayki araştırma konumuzu sermaye piyasasında önümüzdeki dönemde Avrupa Birliği düzenlemeleri çerçevesinde ülkemizi etkileyecek olan Basel II sermaye yeterliliği düzenlemeleri olarak belirledik. Finans sektöründe düzenleyici otoritelerin konuyla ilgili kararları henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte, bu değerlendirmenin sektörümüze faydalı olacağı kanaatindeyim.

Saygılarımla,

Müslüm DEMİRBILEK
BAŞKAN

Birlik'ten Haberler...

Gelişen İşletmeler Borsası Kuruluyor

18 Mart 2003 tarih ve 25052 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Borsa Dışı Teşkilatlanmış Menkul Kıymet Piyasalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" hükümleri çerçevesinde, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin de dahil olacağı, borsa dışı teşkilatlanmış bir piyasa ve bunun gerektirdiği organizasyonu oluşturmak üzere "kurucu şirket" kurulması çalışmalarına başlanmıştır.

Bu kapsamda; anonim şirket olarak örgütlenecek piyasaya geniş katılımın sağlanabilmesi için tüm üyelerimizden kurucu ortak sıfatıyla katılıp katılmayacağı,

katılacaksa sermayeye hangi oranda iştirak edileceği hususlarında görüş ve önerilerin bildirilmesi talep edilmiştir.

Aracı kuruluşlarımızın ortak girişimiyle, Birlik ve TOBB'un da katılımıyla anonim şirket olarak örgütlenmesi planlanan kurucu şirketin ana sözleşme taslağı hakkında sektörden gelen görüş ve öneriler incelenmiştir. 10 milyon YTL sermaye ile kurulması planlanan şirkete 17 Şubat 2005 tarihi itibarıyla ortak olma iradesini bildiren 48 aracı kurum ve banka temsilcileri ile ana sözleşme taslağına ilişkin çalışmalara başlanmıştır.

Katılımcılar ilk toplantıda, şirketin isminde "borsa" ibaresi yer almasının önemini vurgulayarak şirketin ticaret unvanının Gelişen

İşletmeler Borsası A.Ş. olabileceği konusunda fikir birliğine varmışlardır. Konuya ilişkin yapılan çalışmalar, ana sözleşme taslağı ve kurucu ortak olarak katılım iradelerini bildiren üyelerimizin listesi Kurul'a iletilmiştir.

Ortak olma iradelerini bildiren üyelerimiz ile 4 Mart 2005 tarihinde yapılan ikinci toplantıda, ana sözleşme taslağı üzerinde çalışılmaya devam edilmiş ve sermayeye katılım oranları netleştirilerek, şirketin kuruluş çalışmalarının yürütülmesi için kurucuların temsilcileri arasından on bir kişilik icra heyeti oluşturulmuştur.

İcra heyeti aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır; Form Menkul Değerler A.Ş.'den Yavuz Tezeller, Hak Menkul Kıymetler A.Ş.'den Kerem Korur, Hedef Menkul Değerler A.Ş.'den Hakan Demirebilek, Marbaş Menkul Menkul Değerler A.Ş.'den Berra Kılıç, Oyak Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'den Tayfun Oral, Prim Menkul Değerler A.Ş.'den Hatice Sallar, Türkiye Halk Bankası A.Ş.'den Şenol Bilgiç, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.'den Hayrettin Eryılmaz, TSPAKB'den İlky Arıkan ve Aslı Özkan. Ayrıca, İcra Heyetinde TOBB'un da bir temsilcisinin bulunması öngörülmektedir.

İcra Heyeti, 4 Mart 2005 tarihindeki ilk toplantısında görev dağılımı hususunu karara bağlamıştır.

İMKB İstinye binasının açılış töreninden bir görünüm.

Mali Piyasaların Büyütülmesi ve Derinleştirilmesi

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı Sayın M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU koordinatörlüğünde ve Vergi Konseyi bünyesinde "Maliye Politikalarında Dönüşüm İhtiyacı" başlıklı bir çalışma başlatılmıştır.

Vergi Konseyi İcra Komitesinin 11.02.2005 tarihli toplantısında konuyla ilgili olarak; Birliğimiz bünyesinde "Mali Piyasaların Büyütülmesi ve Derinleştirilmesi Nasıl Gerçekleşir?" isimli bir alt çalışma komitesi oluşturulmasına karar verilmiştir.

Borsa Aracı Kurumları Yöneticileri Derneği, Borsaya Kote Ortaklık Yöneticileri Derneği, Takasbank A.Ş., İMKB, Özel Finans Kurumları Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan çalışma komitesince, sorunların çözümüne yönelik olarak somut önerilere ve mali piyasaların büyütülmesi ve derinleştirilmesine yönelik stratejik eylem planlarına yer verilmesi kararlaştırılmıştır.

Komitenin çalışma sonuçları, diğer alt çalışma komitelerinin çalışmaları ile birlikte Vergi Konseyine sunulacak olup, Vergi Konseyi ve TOBB tarafından ekonomiden sorumlu dört bakanın da bulunacağı bir platformda kamuoyuna sunulacaktır.

Lisans Başvuruları ve Sicilde Son Durum

8-9 Ocak 2005 tarihlerinde yapılan lisanslama sınavlarının sonuçları henüz Sicil Tutma Sistemine transfer edilmemiştir. Toplam 2.662 kişinin lisans almaya hak kazandığı sınavın bilgileri Mart ayı içinde sisteme transfer edilmiş olacaktır.

Eylül 2002-Ocak 2005 dönemleri arasında düzenlenen 8 sınavda oluşan başarı durumuna göre; 7.330 kişi temel düzey, 2.648 kişi ileri düzey, 562 kişi türev araçlar, 151 kişi değerlendirme uzmanlığı olmak üzere toplam 11.261 kişi lisans belgesi almaya hak kazanmıştır.

Ocak 2005 döneminde düzenlenen sınavların Sicil Tutma Sistemine transfer edilmesinden sonra, muafiyete sahip olanlarla birlikte, sistemde yer alan lisans sayısı 12.047'ye ulaşacaktır.

Birliğimize, Sicil Tutma Sisteminin devreye girdiği 2003 yılının Şubat ayından bu yana ulaşan 2.575 lisans başvurusundan 1.453'ünün onay işlemleri tamamlanmıştır.

Sicil Tutma Sisteminde kaydı bulunan kişi sayısı

da Ocak 2005 dönemi lisanslama sınavlarının transferi öncesinde 6.144'ü (%53.9) erkek, 5.249'u (%46.1) kadın olmak üzere 11.393'e ulaşmıştır. Sistemde 6.211 (%54.5) kişi bir sermaye piyasası kurumuna bağlı çalışırken, 5.182 (%45.5)

LİSANSLAMA İLE İLGİLİ VERİLER (ŞUBAT 2003-ŞUBAT 2005)

TEMEL DÜZEY

Lisans Belgesi Hakkı Kazanan	5,878	100.00%
Başvurmayan	4,667	79.40%
Başvuran	1,211	20.60%
Lisans Belgesi Teslim Edilen	451	7.67%
Lisans Belgesi Bekleyen	760	11.93%
Erkek	2,905	49.42%
Kadın	2,973	50.58%

İLERİ DÜZEY

Lisans Belgesi Hakkı Kazanan	2,271	100.00%
Başvurmayan	1,386	61.03%
Başvuran	885	38.97%
Lisans Belgesi Teslim Edilen	545	24.00%
Lisans Belgesi Bekleyen	340	14.97%
Erkek	1,383	60.90%
Kadın	888	39.10%

TÜREV ARAÇLAR

Lisans Belgesi Hakkı Kazanan	473	100.00%
Başvurmayan	300	63.42%
Başvuran	173	36.58%
Lisans Belgesi Teslim Edilen	159	33.62%
Lisans Belgesi Bekleyen	14	2.96%
Erkek	290	61.31%
Kadın	183	38.69%

DEĞERLEME UZMANLIĞI

Lisans Belgesi Hakkı Kazanan	227	100.00%
Başvurmayan	26	11.45%
Başvuran	201	88.55%
Lisans Belgesi Teslim Edilen	199	87.67%
Lisans Belgesi Bekleyen	2	0.88%
Erkek	155	68.28%
Kadın	72	31.72%

TAKAS VE OPERASYON

Lisans Belgesi Hakkı Kazanan	536	100.00%
Başvurmayan	431	80.41%
Başvuran	105	19.59%
Lisans Belgesi Teslim Edilen	99	18.47%
Lisans Belgesi Bekleyen	6	1.12%
Erkek	247	46.08%
Kadın	289	53.92%

kişi henüz iş bilgilerini oluşturmamıştır.

Lisanslama Sınavlarına Hazırlık Eğitimleri

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından düzenlenen Sermaye Piyasası Faaliyetleri Lisanslama Sınavlarının dokuzuncusu 28-29 Mayıs 2005 tarihlerinde düzenlenecektir.

Sınav başvuruları 21.02.2005-11.03.2005 tarihleri arasında yapılacak olup; sınavlara ilişkin tüm bilgilere www.spk.gov.tr internet adresinin Lisanslama başlığı altında yer alan Sınav Kılavuzundan ulaşılabilmektedir.

Birliğimizin internet sitesinde yer alan ve Lisanslama sınavlarına kaynakça teşkil eden Temel Düzey, İleri Düzey ve Türev Araçlar eğitim kılavuzlarında sınava yönelik güncelleme çalışmalarına başlanmış olup; bu çalışmaların Mart ayı içinde tamamlanması hedeflenmektedir.

Mayıs 2005 dönemi lisanslama sınavlarına yönelik eğitimler

Mart 2005 içinde Genel Mektup ile üyelerimize duyurulacaktır. Eğitimlere ilişkin detaylar Birliğimizin internet adresinde (www.tspakb.org.tr) Eğitim/Tanıtım bölümünden takip edilebilir.

VOB Eğitimleri

12-17 Şubat 2005 tarihlerinde X. dönem ve 17-22 Şubat 2005 tarihlerinde XI. dönem VOB Üye Temsilcisi Eğitim Programı ile 23 Şubat 2005 tarihinde VIII. dönem VOB-Uygulama Eğitim Programları tamamlanmıştır.

Devam zorunluluğu olan teorik ve uygulamalı eğitimlere toplam 357 kişi katılarak, Eğitime Katılım Sertifikasını almıştır.

Üyelerimizden gelen yoğun talep üzerine ilave VOB-Muhasebe Uzmanları ve VOB-Takas Uzmanları eğitimleri planlanmıştır.

Eğitim programlarına ve içeriklerine www.tspakb.org.tr internet adresinden ulaşılabilmektedir.

Temmuz 2004-Şubat 2004 arasında düzenlenen VOB eğitimlerine 6 farklı konuda toplam 558 kişi katılmıştır.

Mesleki Gelişim Eğitimleri

Mesleki gelişim eğitimlerimizden, Uluslararası Muhasebe Standartları ve Sermaye Piyasası Kurulunun Yeni Düzenlemeleri eğitimi 12-13 Mart 2005 tarihlerinde yapılacaktır. Eğitimlerimize başvurular, eğitim başlama tarihinin üç gün öncesine kadar devam etmektedir.

Bir Meslektaşımızı Kaybettik

Birliğimiz üyesi Güney Menkul Değerler A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Üyesi Muzaffer Güç, 15 Şubat 2005 tarihinde vefat etmiştir.

Birliğimiz, üyeleri, organları ve çalışanları adına merhumun keuderli ailesine ve bütün Güney Menkul Değerler A.Ş. camiasına başsağlığı dilemektedir.

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Eğitimleri Programı		
Eğitim Adı	Eğitim Tarihi	Eğitim Süresi
VOB Üye Temsilcisi	7-14 Mart 2005	6 gün
	14-21 Mart 2005	
	21-28 Mart 2005	
VOB Muhasebe Uzmanları	1 Mart 2005	1 gün
	25 Mart 2005	
VOB Takas Uzmanları	2-3*-4* Mart 2005	2 gün
	22-23*-24* Mart 2005	
VOB Uygulama Eğitimi	15 Mart 2005	1 gün

*Takasbank Eğitimi

Düzenlenen Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Eğitimleri Hakkında Veriler		
Eğitim Adı	Eğitim Sayısı	Katılımcı Sayısı
VOB Takas Uzmanları	3	93
VOB İleri Düzey	1	21
VOB Yönetici	1	16
VOB Üye Temsilcisi	11	242
VOB Muhasebe Uzmanları	3	78
VOB Uygulama Eğitimi	8	108

Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı

Finans kesiminde sermaye yeterliliği ile ilgili yapılan düzenlemeler, sistemde güveni sağlamak üzere, aracı kuruluşların sermayelerinin, çeşitli sebeplerle meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katarak, belirli bir standarda ulaştırılmasını öngörmektedir.

Finansal sistem güven üzerine kuruludur. Finansal sisteme olan güvenin bir sebeple kaybolması, ülke çapında, hatta global bazda önemli krizlere yol açmaktadır. Tasarrufçuların ve yatırımcıların finansal sisteme olan güveninin güçlendirilmesi, sistemin kırılma riskini azaltmaktadır. Finansal sistemde güvenin çok önemli bir unsuru, faaliyet gösteren kurumların mali yapılarının güçlü olmasıdır. Güçlü mali yapı, finans kurumlarının aktiflerinin kalitesi ve risklere duyarlılığı ile, riskin gerçekleşmesi durumunda yeterli sermayeye sahip olup olmaması baz alınarak hesaplanmaktadır.

Bu bağlamda, finans kesiminde sermaye yeterliliği ile ilgili yapılan düzenlemeler, sistemde güveni sağlamak üzere, aracı kuruluşların sermayelerinin çeşitli sebeplerle meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katarak belirli bir standarda ulaştırılmasını öngörmektedir.

Küreselleşmenin etkilerinin yoğun bir biçimde gözlendiği finans kesiminde, bu sektördeki güvenliği sağlamak üzere uluslararası bir konsensüs oluşmuş durumdadır. Konuyla ilgili yönlendirici düzenlemeler yaklaşık

20 yıldır Uluslararası Ödemeler Bankası'nın Basel Komitesi tarafından yürütülmektedir.

Basel Komitesinin 1988 yılında yayınladığı sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemeleri ülkemizde de benimsenmiş durumdadır. Fakat Komite, sermaye yeterliliği konusunda, Basel II adıyla bilinen yeni düzenlemeler geliştirmektedir. Bu düzenleme önerilerinin öncelikle ülkemizdeki finansal kurumları, dolaylı olarak da reel sektör kuruluşlarını etkilemesi beklenmektedir. Bu çalışmada, 1988 yılında yayınlanan Basel Uyumunu ile beraber Basel II düzenlemelerinin getireceği değişiklikler açıklanmaya çalışılmıştır.

I. TARİHÇE

A. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS (BIS)

BIS, Uluslararası Ödemeler Bankası, 1930 yılında I. Dünya Savaşının ardından Versailles Antlaşmasının öngördüğü şekilde Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini takip etmek üzere kurulmuştur. Savaş tazminatı ödemelerinin arka plana düşmesiyle Banka, parasal ve mali istikrar sağlama hedefi doğrultu-

sunda merkez bankaları ve diğer kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaya odaklanmıştır.

1970'lerdeki petrol krizi neticesinde BIS, uluslararası faaliyetleri olan bankaların denetimi konusunu ön plana almıştır. Bu konudaki çalışmalar sonucunda, 1988 tarihli Basel Sermaye Uyumunu yayınlanmıştır. BIS, uluslararası makroekonomik gelişmeler ve finansal sistemdeki ilerlemeleri göz önüne alarak, banka sermaye yeterliliği konusundaki bu standardı geliştirerek etkinliğini arttırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda yeni bir standart taslağı olan Basel II, hazırlanmıştır.

B. BASEL KOMİTESİ

Basel Komitesi 1974 yılı sonunda F. Almanya'da meydana gelen bankacılık krizi sonrasında Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Uygulamaları Komitesi olarak G-10 ülkeleri merkez bankaları guvernörleri tarafından kurulmuştur. 1975 yılında ilk toplantısını yapan komite, bu tarihten beri yılda 3-4 kez toplanmaktadır.

Komite G-10 ülkelerinin merkez bankası guvernörlerine karşı sorumlu olup, önemli faaliyetlerin-

de bu guvernörlerin onayını sağlaması gerekmektedir.

Halihazırda komitede şu ülkelerin merkez bankalarının ve bankacılıkta düzenleyici kurumlarının temsilcileri bulunmaktadır: ABD, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada ve Lüksemburg. Bu ülkelerden İspanya ve Lüksemburg G-10 olarak tanımlanan ülkelere dahil değildir.

Komitenin uluslararası düzeyde bir denetim ya da kanun koyucu işlevi bulunmamakta olup, tavsiye niteliğinde, yol gösterici bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu görüşleri ulusal düzenlemelere uyarlamak her ülkenin kendi düzenleyici kurumunun inisiyatifine bırakılmıştır.

Ancak, bu komitenin ilk olarak 1988'de hazırladığı Basel sermaye yeterliliği standardı yalnızca üye ülkelerde değil, çok daha geniş çapta uygulanır olmuştur.

C. BASEL SERMAYE UYUMU

Finans kesiminde sermaye yeterliliği standartları, temelde aracı kuruluşların karşı karşıya olduğu riskleri göz önüne alarak sahip olması gereken asgari sermaye tutarlarını belirlemektedir.

1988 yılında Basel Komitesinin yayınladığı Basel Sermaye Uyum (Basel Capital Accord) aslen uluslararası bankalar için sermaye yeterliliği hesaplanması ve asgari standardın belirlenmesinin çerçevesini çizmektedir. Hazırlanan bu raporda tarif edilen

standardın, Komite üyesi ülkelerin bankacılık denetleme kurumları tarafından yapılacak düzenlemelerle kendi ülkelerinde uygulamaları öngörülmüştür. Çalışmalar daha genel anlamda kredi kuruluşlarıyla ilgili bir düzenleme yapmayı planlayan Avrupa Topluluğu ile eşgüdüm halinde sürdürülmüştür.

İlk Basel sermaye yeterliliği standardı yalnızca kredi riskini dikkate alarak bir asgari sermaye şartı belirlemektedir. Faiz ve piyasa riski bu standartta yer almamakta olup, bu konuda genel bir çerçeve çizilmemişti. Standart öncelikle sermayeyi tanımlamakta, ayrıca aktif ve bilanço dışı varlıklara uygulanacak risk ağırlıklarını vermektedir. Bu tanımlar ışığında sermaye yeterliliği oranı hesaplanmaktadır. 1988 yılında çıkan standardın, bir geçiş süresi ardından 1992 yılında tam olarak uygulanması planlanmıştır.

İlk standart bugüne kadar 5 kere değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi 1996 yılında kredi riskinin yanı sıra, piyasa riskinin de hesaplama dahil edilmesi olmuştur.

II. 1988 BASEL SERMAYE UYUMU

A. SERMAYE

Standart ilk olarak sermayenin tanımını yapmaktadır. Sermaye, ana sermaye (birinci kuşak) ve katkı sermaye (ikinci kuşak) olarak ikiye ayrılmaktadır. Komite ana sermayeyi sermayenin temel bileşeni olarak değerlendirmektedir. Sermayenin en azından yarısının ana sermaye şek-

linde olması öngörülmüştür. Diğer bir deyişle, katkı sermaye en fazla ana sermaye kadar olabilmektedir.

Ana sermaye, ödenmiş sermaye ile kamuya açıklanmış ve vergi sonrası dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır. Bu kalemler tüm ülkelerin bankacılık sistemlerinin ortak paydasıdır.

Katkı sermaye ise, ihtiyari rezervler, yeniden değerlendirme rezervleri, genel karşılıklar ve hem sermaye hem de borç özellikleri taşıyan bazı enstrümanlar ile ikincil borçlardan oluşmaktadır. Bu kategoriye girebilecek kalemlerin sahip olması gereken şartlara ilişkin ayrıntılı bir tanım yapılmıştır. Her ülke, kendi muhasebe standartları ve düzenlemeleri çerçevesinde bu kategorileri katkı sermaye olarak değerlendiren değerlendirmeye konusunda serbest bırakılmıştır.

Risk ağırlıklı sermaye oranını belirlemek üzere sermaye tabanından bazı kalemlerin de sermayeden indirilmesi gerekmektedir. Ana sermaye hesaplamasından indirilecek ilk kalem şerefidir. Ulusal sistemlerinde konsolidasyon uygulanmayan durumlarda, aynı sermayenin birden fazla kere sayılmasını önlemek üzere bankanın bankacılık veya finans sektöründe faaliyet gösteren iştiraklerine yapılan yatırımlar da toplam sermaye tabanından indirilmelidir.

Normalde beklenen uygulama, bankacılık gruplarının sermaye yeterliliği oranını bulmak üzere iştiraklerinin hesaplarının konsolide edilmesidir. Bankaların elle-

rinde bulunan başka banka veya mevduat toplayan kurumların hisse senetleri veya diğer enstrümanların sermayeden indirilmesi konusunda ulusal düzenleyiciler serbest bırakılmıştır. Bu kalemlerin sermayeden indirilmemesi halinde uygulanacak risk katsayısı %100 olarak belirlenmiştir.

B. RİSK KATSAYILARI

Varlıklar ve bilanço dışı pozisyonlar taşıdıkları risklere göre belirlenen katsayılarla ağırlıklandırılmaktadır. Uygulama kolaylığı açısından %0, %10, %20, %50 ve %100 olarak beş ağırlık oranı kullanılmaktadır.

Ülke riski hesaplara basit bir ayırımla yansıtılmaktadır. OECD üyesi olan ve IMF ile yapılan kredi sözleşmelerini yerine getiren ülkelerle (%0), OECD üyesi olmayan ülkelere (%100) farklı risk katsayıları uygulanmaktadır.

Merkezi olmayan kamu kurumlarından (yerel yönetimler, KİT'ler vs.) olan alacaklara uygulanacak risk katsayıları ağırlıklı olarak ulusal düzenleyicilere bırakılmıştır. Ancak, kamu kurumları tarafından sahip olunan ticari şirketlere uygulanacak risk katsayısı diğer özel sektör kuruluşlarıyla rekabet yaratmaması için %100 olarak belirlenmiştir.

C. TEMİNAT VE GARANTİLER

Teminat ve garantilerin türü de ilgili kredi kaleminin risk katsayısını etkileyebilmektedir. Örneğin, OECD üyesi ülkelerin merkezi hükümetlerinin çıkardığı menkul kıymetlerin teminat olarak alındı-

Sermaye Yeterlilik Oranı

II. bölümde izah edilen çerçeve altında 1988 Basel Uyumuna göre Sermaye Yeterlilik Oranı şu şekilde hesaplanmaktadır:

$Sermaye (1) = Ana Sermaye + Katkı Sermaye - İndirilen Kalemler$

$Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar (2) = \sum Risk Katsayısı \times Riskli Varlıklar$

$Sermaye Yeterlilik Oranı = (1) / (2)$

Sayfa 9'da yer alan Örnek I'de, basit bir hesaplama sunulmaktadır.

1988 Basel Sermaye Uyumuna 1992 yılından itibaren Sermaye Yeterlilik Oranının en azından %8 olmasını öngörmüştür.

ğı durumlarda ilgili kredilerin risk katsayısı da %0 veya düşük olmaktadır. İpotek (*mortgage*) ile teminatlandırılmış kredilerde %50'lik bir risk katsayısı uygulanmaktadır.

D. BİLANÇO DIŞI FAALİYETLER

Komite, bilanço dışı faaliyetlerin de sermaye yeterliliği hesaplamasında önemli olduğu kanaatinindedir. Bilanço dışı aktifler bir kredi dönüşüm katsayısıyla çarpılarak kredi riski eşdeğerlerine dönüştürülmekte, daha sonra bu tutarlar da uygun risk katsayıları ile ağırlıklandırılmaktadır.

III. 1996 YILI DÜZENLEMELERİ

Komite 1996'da çıkardığı değişiklikle ilk standart hazırlanırken kapsamadığı piyasa riski için de bir düzenleme hazırlamıştır.

A. SERMAYE

Bu arada, sermaye tanımı da esnekleştirilmiştir. Belirli şartlar altında, üçüncü kuşak sermaye olarak tanımlanan kısa vadeli,

(başlangıç vadesi en az 2 yıl olan) sermaye benzeri krediler de ulusal düzenleyicinin onayıyla sermayeye dahil edilebilmektedir. Yine de kredi riskini, 1988 Basel Uyumunda tarif edilen şekilde, yalnızca ana ve katkı sermayenin (2. kuşak) karşılaması gerekmektedir.

Üçüncü kuşak sermaye, sadece piyasa risklerinin bir kısmını karşılamak için kullanılabilir. Piyasa riskinin en az %28,5'i ana sermaye ile, geri kalanı ise üçüncü kuşak sermaye ile karşılanabilmektedir. Standartta yer alan ifade, piyasa riskini karşılamak için kullanılacak üçüncü kuşak sermayenin, gene piyasa riskini karşılamak için kullanılabilir ana sermayenin %250'sini geçemeyeceği şeklindedir.

Piyasa riskini karşılamak için, üçüncü kuşak sermaye yerine katkı sermaye de (2. kuşak) kullanılabilir. Bu durumda da, yine %250'lik sınır geçerli olacaktır. Öte yandan, 1988 uymunda katkı sermaye için getirilen limitler geçerli olmaya devam edecektir.

ÖRNEK I

Aşağıdaki tabloda, sermaye yeterlilik rasyosu hesabı için basit bir banka bilançosu örneği sunulmaktadır.

AKTİF		PASİF	
Kasa	100	Mevduat	1,000
Hazine Bonosu	400	Karşılıklar	150
Krediler	900	Sermaye	250
İpotek Kredisi	100	Ödenmiş Sermaye	200
Kısa Vadeli Krediler	800	Kar	50
Toplam	1,400	Toplam	1,400

Ana sermaye, ödenmiş sermaye ile kar toplamına eşittir.

Ulusal düzenleyici otoritenin karşılıklar kalemini katkı sermaye olarak tanımladığı varsayımıyla, bu kalem ana sermayeyi de geçmediği için, katkı sermaye karşılıklar kadardır.

Risk ağırlıklı varlıkları hesaplamak için öncelikle her aktif kalemine denk düşen risk katsayısını belirlemek gerekmektedir:

- Kasa hesabının risk katsayısı %0 olarak belirlenmiştir.
- Hazine bonolarını ihraç eden ülke OECD üyesi farz edilirse, bu portföyün de risk katsayısı %0'dır.
- İpotekli konut kredileri için risk katsayısı %50 seviyesindedir.
- Kısa vadeli kredilerin özel sektöre açıldığı varsayımıyla, riski %100 olarak alınmaktadır.

Bu şartlar altında:

$$\begin{aligned} \text{Sermaye} &= \text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye} \\ &= (\text{Ödenmiş Sermaye} + \text{Kar}) + \text{Karşılıklar} \\ &= (200+50)+150 \\ &= 400 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} &= \text{Kasa} \times \%0 + \text{HB} \times \%0 + \text{İpotekli Kredi} \times \\ &\quad \%50 + \text{Krediler} \times \%100 \\ &= 100 \times 0 + 400 \times 0 + 100 \times 0.5 + 800 \times 1 \\ &= 850 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Sermaye Yeterlilik Oranı} &= \text{Sermaye} / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} \\ &= 400 / 850 = 0.47 \end{aligned}$$

Bu örnekte, bankanın sermaye yeterlilik oranı %47 olarak bulunmaktadır.

emtia riski de bulunmaktadır.

Faize bağlı enstrümanlar ile hisse senetleri, piyasa değerleri üzerinden değerlendirilerek sermaye yeterlilik hesaplarına dahil edilecektir. Bankalar ticari amaçla kullanmadıkları bazı enstrümanları portföylerini riskten korumak amacıyla kullanmaktadır. Komite, bu çerçevede bankaların bilanço içi veya dışı ticari amaçlı kullanılmayan enstrümanlarının da risk hesabına katılmasında belirli özgürlükler tanınması gerektiği görüşünü savunmuştur.

Yabancı para ve emtia riskine ilişkin risk hesaplanmasına, bankanın tüm pozisyonu dahil edilecektir. Ancak, bankalar bazı durumlarda sermaye yeterlilik oranlarını korumak için döviz pozisyonu alabilmektedirler. Bu durum, "yapısal yabancı para pozisyonu" olarak adlandırılmaktadır. Yapısal yabancı para pozisyonu risk hesaplamalarından hariç tutulabilecektir. Bu pozisyonlardan bazıları piyasa fiyatından değerlendirirken, bazı pozisyonlar defter değerinden hesaplanabilecektir.

Piyasa riski için kurumların konsolide bazda hesaplama yapması esas alınmıştır. Ancak, ulusal düzenleyiciler, konsolide edilen kurumların piyasa riskini de ayrı ayrı izlemeye devam edecektir.

Piyasa riskinin hesaplanması için iki metodoloji sunulmaktadır; standart metodoloji ve içsel risk yönetim modelleri. Standart metodolojide, Komitenin tarif ettiği şekilde hesaplanan faiz, hisse senedi, yabancı para ve emtia pozisyonları ve opsiyonların riski

B. PİYASA RİSKİ

Piyasa riski, bilanço içi veya dışı pozisyonların, piyasadaki fiyat hareketleri dolayısıyla maruz kaldıkları kayıp riskini ifade etmektedir.

Bu riski, bankanın kar amaçlı olarak tuttuğu, kendi portföyünde (alım-satım hesapları) bulunan faize bağlı enstrümanlar ve hisse senetleri taşımaktadır. Ayrıca, banka genelinde döviz ve

ayrı ayrı hesaplanıp toplanmaktadır. Belirli şartlar olduğu takdirde ise, bankaların kendilerince içsel risk yönetim modelleri geliştirmelerine izin verilmektedir.

1. Standart Metot

Faiz Riski

"Spesifik risk", bankanın elinde bulunan faize bağlı enstrümanları ihraç eden tarafla ilgili meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katmaktadır. Bu riskin hesaplanmasında aynı özellikteki enstrümanlar için netleştirme yapılabilmektedir. Ancak aynı kurumun çıkardığı değişik vade, faiz oranı vb. özellikleri olan menkul kıymetler arasında netleştirme yapılmamaktadır.

Spesifik risk katsayısı merkezi hükümet kağıtları için %0 olarak belirlenmiştir. Kamu kurumları, çok taraflı kalkınma bankaları ve bazı şartları yerine getiren tarafların (derecelendirme kuruluşlarının verdiği "yatırım yapılabilir" kategorisindeki kredi notuna sahip olanlar gibi) ihraçları için, menkul kıymetin vadeye kalan gün sayısına göre, spesifik risk katsayısı %0.25 ile %1.6 arasında değişmektedir. Bu tanımların dışında kalanlar için risk katsayısı %8 olarak belirlenmiştir.

"Genel piyasa riski" ise, faiz oranlarındaki değişimin yaratabileceği zararı ölçmektedir. Genel piyasa riski aşağıdaki sermaye yükümlülüklerinin toplamı olarak tanımlanmıştır.

- Bankanın portföyündeki net kısa ve uzun pozisyonlar,
- Aynı zaman dilimlerinde eşleşen pozisyonların küçük olanı,

- Değişik zaman dilimlerinde eşleşen pozisyonların büyük olanı,
- Uygun olduğu durumda, opsiyonlardaki net pozisyon.

Genel piyasa riski, vadeye kalan süre veya ortalama vade (*duration*) metotlarıyla hesaplanabilmektedir.

Vadeye kalan süreye göre yapılan hesaplamada kısa ve uzun pozisyonlar, tanımlanan 13 (bazı durumlarda 15) süre dilimine göre ayrılıp, bu tanımlara göre verilen risk katsayılarıyla ağırlıklandırılmaktadır. Daha sonra, bu ağırlıklandırılmış kısa ve uzun pozisyonlar her süre dilimi içinde netleştirilmektedir. Bu pozisyonlardan küçük olanının %10'u kadar bir sermaye yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bu hesaplamalar yapıldıktan sonra, yatay netleştirme uygulanmaktadır. Bunun için öncelikle 1 yıla kadar, 1-4 yıl ve 4 yıl ve üzeri olmak üzere 3 vade grubu tanımlanmaktadır. Bu gruplardaki net pozisyon hesaplanmakta, daha sonra da 3 grup arasında netleştirme yapılmaktadır. Bu netleştirme işlemleri için ilgili katsayılar Basel Komitesi tarafından açıklanmıştır.

Diğer yaklaşım olan ortalama vade metodunda, her pozisyonun fiyat duyarlılığı ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bunun için öncelikle her enstrümanın faizlerindeki (enstrümanın vadesine göre) %0.6 ila %1'lik değişime olan duyarlılığı hesaplanmakta, belirlenmiş 15 vadeye kalan süre dilimleri çerçevesinde ağırlıklandırılmaktadır. Her vade dilimi için

%5'lik sermaye ayırmak gerekmektedir. Daha sonra bu pozisyonlar da önceki yöntemde olduğu gibi netleştirilmektedir.

Faize bağlı türev araçlar ve bilanço dışı faizle ilintili enstrümanlar da risk hesaplamasına dahil edilmektedir. Türev araçlarda risk hesabı, bu aracın ilintili olduğu faize bağlı enstrümanlara çevrilerek yapılmaktadır.

Hisse Senedi Riski

Hisse senetleri için risk hesabında, spesifik risk ve genel piyasa riski ayrımı yapılmaktadır. Spesifik risk hesaplamasında bankanın tüm kısa ve uzun pozisyonlarının toplamı ele alınmaktadır. Genel piyasa riski için ise, uzun ve kısa pozisyonlar arasındaki fark ele alınmaktadır. Uzun ve kısa pozisyonlar, her borsadaki pozisyon için ayrı ayrı hesaplanmaktadır.

Portföy hem likit hem de çeşitlendirilmiş ise, özel risk katsayısı %4 olarak alınmaktadır. Aksi takdirde uygulanacak oran %8'dir. Genel piyasa riski için ise oran %8'dir.

Hisse senedi türevleri ve bilanço dışı aktifler de risk hesaplamasına dahil edilmektedir. Türevler ilintili oldukları hisse senetleri/ endekslere dönüştürülerek hesaplama yapılmaktadır. Çeşitlendirilmiş bir hisse senedi portföyündeki kısa veya uzun pozisyon ve arbitraj faaliyetleri için %2 oranında ilave bir sermaye ayrılmalıdır.

Yabancı Para Riski

Yabancı para riski hesaplamalarına altın da dahil edilmektedir.

Öncelikle tek bir para birimindeki risk bulunmaktadır. Ayrıca, bankanın değişik para birimlerinde bulunan uzun ve kısa pozisyonlarının riski hesaplanmaktadır.

Tek bir para biriminin net pozisyonu, net spot pozisyon, net vadedeli pozisyon, garantiler, henüz oluşmamış fakat tamamıyla koruma (hedge) altına alınmış gelecek gelir ve giderler dikkate alınarak bulunmaktadır.

Bankaların sermaye yeterlilik oranlarını korumak için özellikle pozisyon almaları durumunda ("yapısal" pozisyon), bu pozisyonun net açık pozisyon hesaplamasında yer alıp almamasına ulusal düzenleyiciler karar verecektir.

Toplam yabancı para portföyünün riskinin hesaplanmasında iki yaklaşım mümkündür. İlkinde tüm yabancı para pozisyonları günlük kurlarla, raporlamada kullanılan yerel para birimine dönüştürülerek toplanmakta ve %8'lik bir sermaye şartı aranmaktadır. Toplamada, uzun veya kısa pozisyonlardan büyük olanı alınır ve altın pozisyonu ayrıca eklenir. İkinci yöntemde, bankaların içsel risk ölçüm modellerinden hesaplama yapılır.

Emtia Riski

Tarımsal ürünler, değerli metaller (altın hariç) ve petrol gibi mineraller ikincil piyasada işlem görebilmekte olup, bunların fiyatlarındaki oynaklık döviz ve faizlere kıyasla daha yüksek olabilmektedir. Öte yandan, bu ürünlerde likidite de daha düşük gerçekleşebilmektedir.

Banka portföylerindeki emtia pozisyonlarının karşı karşıya olduğu riskler şöyle sıralanabilir:

- Benzer ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkinin değişmesi,
- Faiz oranlarının değişmesi (taşıma maliyetiyle ilgili olarak),
- Vadeli fiyatlarda değişim riski.

Emtia işinde çok fazla işlem yapmayan bankalar için biri daha basit, diğeri "vade merdiveni tablosu" olarak adlandırılan iki hesaplama yönteminden biri önerilmektedir. Netleştirme işlemlerinden sonra %15'lik bir sermaye ayrılması öngörülmektedir. Emtia piyasasında daha yoğun işlem yapan bankalar için içsel risk ölçüm modelleri önerilmektedir.

Opsiyon Riski

Bankaların çok çeşitli opsiyon faaliyetlerinde bulunması dolayısıyla risk hesabı için çeşitli alternatifler sunulmaktadır. Yalnızca satın alınan opsiyonları kullanan bankalar basit metodu kullanabilecektir. Opsiyon çıkaran bankalar ise sunulan orta düzey hesaplama metodlarından ("Delta-Plus" veya "Senaryo") birini seçecektir. Opsiyonlarda daha yoğun işlem yapan bankalar için içsel risk ölçüm modelleri önerilmektedir.

Basit modelde opsiyon pozisyonu için %8 özel risk, %8 de piyasa riski ayrılmakta ve opsiyonun fiyatı düşülmektedir.

2. İçsel Risk Ölçüm Modeli Metodu

İçsel risk ölçüm modellerinin kul-

lanımı düzenleyici otoritenin onayıyla gerçekleştirilebilir. Bunun için düzenleyici otorite, bankanın kullandığı modelin sağlamlığı, bu konuda görevlendirilmiş çalışanların nitelik ve niceliği gibi faktörleri göz önüne alacaktır.

Bazı durumlarda standart metod ile içsel risk ölçüm metodları beraber kullanılabilir.

Niteliksel Standartlar

Niteliksel standartlar doğrudan üst yönetime bağlı bağımsız bir risk kontrol ünitesinin varlığı, kullanılan modelin düzenli olarak performansının geriye dönük olarak ölçülmesi, modelin rutin olarak stres testlerinden geçmesi, risk ölçüm sistemiyle ilgili uygun yazılı belgelerin mevcudiyeti, risk ölçüm sisteminin düzenli olarak dış denetime tabi olması gibi şartlardan oluşmaktadır. Bu şartların yerine getirilmesi doğrultusunda düzenleyici otorite bankaya bir çarpan rakamı tahsis etmektedir.

Piyasa Riski Faktörleri Özellikleri

Bankanın kullandığı model, bankanın bilanço içi ve dışı portföyünün risklerini kapsamalıdır. Bankalara uygulama için bir serbesti tanınmakla beraber, standart genel bir çerçeve sunarak faiz, yabancı para, hisse senedi ve emtia için kapsanması gereken riskleri kısaca saymaktadır.

Niceliksel Standartlar

Bankalar modellerin seçiminde serbest bırakılmakla beraber, standardın belirlediği bazı asgari şartları yerine getirmelidir.

Örneğin, riske maruz değer her

Sermaye Yeterlilik Oranı

Basel standardında 1996 yılında yapılan değişiklikler çerçevesinde Sermaye Yeterlilik Oranı şu şekilde hesaplanmaktadır::

Sermaye (1)= Ana Sermaye + Katkı Sermaye + 3. Kuşak Sermaye – İndirilen Kalemler

Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar (2)= \sum Risk Katsayısı x Riskli Varlıklar

Piyasa Riskine Maruz Varlıklar (3)

Sermaye Yeterlilik Oranı = (1) / [(2) +12.5 x (3)]

Örnek II’de, basit bir hesaplama sunulmaktadır. 1996 değişikliğinde de Sermaye Yeterlilik Oranının en azından %8 olması öngörülmüştür. (Denklemden kullanılan 12,5 rakamı da 1 / %8’e denktir.)

gün hesaplanmalıdır. Bu hesaplama %99’luk güvenlik aralığında sonuç vermelidir.

Tüm bankalar her gün, önceki gün hesaplanan riske maruz değer tutarı ile son 60 işgününde gerçekleşen riske maruz değer ortalamasının düzenleyici otoritenin belirlediği çarpan ile çarpılmasından doğan tutarın en büyüğü kadar bir sermaye tutmalıdır.

Model kullanan bankalar, eğer model bu riski barındırmıyorsa,

ÖRNEK II

Örnek bankanın sermaye yapısı aşağıdaki gibidir:

- Ana sermaye=700
- Katkı sermaye=100
- Üçüncü kuşak sermaye=600
- Kredi riski ağırlıklı varlıklar=7.500
- Piyasa riski sermaye yeterliliği=350. Ya da, piyasa riski=350 x 12,5 = 4.375

Riskli Varlıklar	Asgari Sermaye Yüküm.	Mevcut Sermaye	Sermaye Yükümlülüğünü Karşılamanın İçin Gerekli Sermaye	Sermaye Yeterliliği Hesaplamasında Kullanılan Sermaye
Kredi riski: 7.500	600	1.kuşak:700 2.kuşak:100 3.kuşak:600	1.kuşak:500 2.kuşak:100 3.kuşak:250	1.kuşak:700 2.kuşak:100 3.kuşak:250
Piyasa riski: 4.375	350			
Toplam risk: 11.875				Toplam sermaye: 1.050
Sermaye yeterlilik rasyosu: 1.050/11.875=%8,8				

Kredi riski için bu örnekte, 7.500 birimin %8’ini ifade eden 600 birimlik sermaye gerekmektedir. Bu sermayenin 500 birimi ana sermaye (1. kuşak), 100 birimi de katkı sermayeden (2. kuşak) karşılanır.

Piyasa riski için gereken sermaye 350 birimdir. Bunun 100 birimi ana sermaye (1. kuşak) tarafından karşılanırsa, %250’lik limit çerçevesinde, 250 birimlik bölümü de 3. kuşak sermaye tarafından karşılanabilecektir. Diğer bir deyişle, sermaye yeterlilik hesabında kabul edilen 3. kuşak sermaye tutarı 250’dir. 600 birimlik 3. kuşak sermayenin kullanılmayan 350 birimlik kısmı sermaye yeterliliği hesabında dikkate alınmaz.

Sonuç olarak, sermaye yeterlilik oranı hesaplamasında kabul edilen sermaye 1.050 (=700+100+250)’dir. Risk ağırlıklı varlıkların toplamı ise 7.500+4.375=11.875’tir.

Böylece, sermaye yeterlilik oranı 1.050/11.875=%8,8 olarak hesaplanmaktadır.

Risk Hesaplama Seçenekleri (Basitten Gelişmiş Doğru Sıralanmış)**Kredi Riski:**

- Standart Yaklaşım
- Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
- Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Piyasa Riski:

- Standart Yaklaşım
- İçsel Risk Ölçüm Yaklaşımı

Operasyonel Risk:

- Temel Gösterge Yaklaşımı
- Standart Yaklaşım
- Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları

hisse senetleri ile faize bağlı enstrümanların spesifik riski için ayrı bir hesaplama yapmak durumundadır. Ancak modellerle hesaplanan spesifik risk, standart metodolojiyle hesaplanan en az yarısı kadar olmalıdır.

Stres Testi

Bankaların stres testleri hem niteliksel hem de niceliksel özellikte olmalıdır. Diğer bir deyişle, hem bankanın karşılaşılabileceği riskli senaryolar belirlenmeli, hem de bankanın sermayesinin kayıpları karşılama kapasitesi ve bu riski azaltması için yapması gerekenler ortaya konmalıdır. Düzenleyici otoriteler bankalara bazı konularda test sonuçlarını sorabilirler.

Denetim

Kullanılan modelin dış denetim veya düzenleyici otorite tarafından uygunluğunun test edilmesi esnasında izlenecek genel çerçeve de standartta kısaca sunulmuştur.

IV. YENİ SERMAYE UYUMU: BASEL II

Finansal kesimde süregelen değişimler ve daha kapsamlı bir risk ölçüm çerçevesi sunma amaçları doğrultusunda Basel Komitesi yeni bir sermaye uyumu için çalışmalarını sürdürmektedir.

Yeni bir sermaye uyumu tasarısı hazırlamak için Basel Komitesi uzun süredir çalışmaktadır. Yeni

çerçeveye ilişkin ilk açıklama 1999 yılı ortasında yapılmış olup, belirlenen bu ana çatı çerçevesinde çalışmalar devam ettirilmiştir. Daha sonra, oluşturulan ilk taslak 2001 ve 2003 yıllarında tekrar revize edilip tartışmaya açılmıştır. Son olarak, yeni standardın niceliksel etkisinin değerlendirilebilmesi için, 2003 yılında 43 ülkeden 365 bankanın katılımıyla bir çalışma yapılmıştır.

Tüm bu çalışmalar neticesinde, 2004 yılı Haziran ayında revize çerçeve yayınlanmıştır. Komite'nin tüm üyeleri tarafından onaylanan bu son çerçeve, sermaye yeterliliğini ölçmek için kullanılacak yöntemleri detaylarıyla vermektedir. Komite üyesi ülkelerin bankacılık sektöründeki düzenleyici kuruluşları, bu çerçevenin kendi ülkelerinde uygulanmasını önermektedir. Çerçeve, G-10 ülkelerinin merkez bankası guvernörleri ve ulusal düzenleyici kurumları tarafından da onaylanmıştır.

Komite, bu çerçevenin G-10 ülkeleri için 2006 yılı sonunda uygulamaya hazır olmasını öngörmektedir. Ancak, "gelişmiş yaklaşımlar" için 2007 sonu uygun görülmüştür.

Yeni standart üç yapısal blok üzerine inşa edilmiştir.

- Asgari sermaye yükümlülüğü
- Denetim
- Piyasa disiplini

1988 yılında açıklanan sermaye yeterliliği ve 1996 yılında yapılan piyasa riski düzenlemelerindeki temel tanımlar korunmuştur. Ancak, yeni standardın getirdiği önemli bir özellik bankaların içsel derecelendirme sistemlerinin sermaye yükümlülüğü hesaplarında daha fazla kullanılmasına müsaade etmesidir. İçsel risk ölçüm modellerinin sahip olması gereken asgari şartlar Komite tarafından belirlenmiştir. Ayrıca yeni standart, risk hesaplarının daha hassas yapılmasını öngörmektedir.

Açıklanan çerçeve, uluslararası faaliyetleri olan bankalara konsolide bazda uygulanmak üzere öngörülmüştür. Ayrıca, bir bankacılık grubunun sahibi olan holding şirketleri de standardın kapsam alanındadır. Konsolidasyon, menkul kıymetlerle ilgili hizmet veren aracı kurumları da kapsamaktadır.

A-ASGARİ SERMAYE YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Sermaye tanımı ilk Basel Sermaye Uyumuna kıyasla, aşağıdaki değişiklikler hariç, aynı kalmıştır.

Değişiklikler, öncelikle karşılıklar kaleminde görülmektedir. Kredi riskine standart yaklaşımda genel karşılıklar, risk ağırlıklı varlıkların %1,25'ine kadar 2. kuşak sermayeye dahil edilebilecektir. İçsel derecelendirme bazlı yaklaşımda ise, genel karşılıkların 2. kuşak sermayeye dahil edilmesi

yaklaşımı geri çekilmiştir. Bunun yerine, ileride tarif edilen "tahmin edilen kayıp" hesapları belirli şartlar altında sermayeden indirilmektedir.

Toplam risk ağırlıklı varlıklar, piyasa riski ve operasyonel risk için gereken sermaye tutarının 12,5 (= 1 / %8) ile çarpılması ve bu tutara kredi riski için hesaplanan risk ağırlıklı varlıklar toplamının eklenmesiyle bulunur. Ancak Komite, uygulama başlamadan önce, gelişmiş risk hesaplaması modellerinin kullanımını teşvik etmek üzere ayar katsayılarını gözden geçirecektir.

Kredi riski için içsel değerlendirme metodunu kullanan bankalar ile operasyonel risk için gelişmiş ölçüm tekniklerini kullanan bankalar için, sermaye yeterlilik tabanının hesaplanmasında 2008 yılına kadar kademeli geçiş süreleri tanımlanmıştır.

1. Kredi Riski

Kredi riski hesaplaması için ya kredi derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlar, ya da (düzenleyici kurum onayına bağlı olarak) bankaların içsel derecelendirme modelleri kullanılabilir.

İlk Basel anlaşmasına göre temel farklılıklar, derecelendirme kuruluşlarının kredi notunun kullanılmaya başlanması ve risk katsayılarında %150 oranının devreye girmesidir.

Standart Yaklaşım

İlk alternatif, "standart yaklaşım" olarak adlandırılan kredi notlarının kullanılmasıdır. Ancak, bu sistemde dahi çeşitli alterna-

tif uygulamalar sunulmaktadır.

Örneğin, merkezi hükümetler ve merkez bankaları için ülke kredi notlarına göre risk katsayıları belirlenmiştir. Standard&Poor's skalasına göre AAA'dan AA'ye kadar olan ülkelere %0, B'den düşük ülkelere ise %150 seviyesinde risk katsayıları belirlenmiştir. Ulusal düzenleyici otoriteler ulusal para biriminden olan ve bu para cinsinden fonlanan pozisyonlar için daha düşük risk katsayıları kullanılmasına izin verebilir. Böyle bir durumda, diğer ulusal otoriteler de aynı düşük katsayıları kullanabilirler.

İhracat kredisi ajanslarının da dereceleri kullanılabilir. BIS, IMF, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Topluluğundan olan alacaklar için risk katsayısı %0 olarak açıklanmıştır.

Bankalardan ya da benzer düzenlemelere tabi olan aracı kuruluşlardan alacaklar için iki alternatif sunulmuştur. Ulusal düzenleyici kurumlar bu iki alternatiften yalnızca birini seçecektir. Birincisinde, herhangi bir ülkenin bankasına, otomatik olarak o ülkeye kredi notunun bir derece altı verilir. Çeşitli not aralıkları için %20 (S&P skalasına göre AAA'dan AA'ye kadar) ile %150 (B'den düşük) arasında risk katsayıları belirlenmiştir. İkinci alternatifte, banka ya da aracı kurumların kendi kredi notları kullanılabilir. Burada, kısa vadeli alacaklar için uygulanan risk katsayısı da düşmektedir.

Şirketler için de kredi derecelendirme notlarına göre risk katsayıları belirlenmiştir. Bu katsayılar

da %20 ile %150 arasında değişmektedir. Ancak, ulusal otorite tüm şirketlerin riskini %100 olarak belirleyebilir.

Perakende bankacılık kredi portföyleri için risk katsayısı %75 olarak belirlenebilmektedir. Şahıslar veya küçük işletmeler bu kapsama girmektedir. Ancak menkul kıymet alımı için verilen krediler bu kapsama girmemektedir.

İpotekli konut finansmanı için alınan kredilerde katsayı %35 olarak uygulanacaktır. Ancak daha riskli olan ipotekli işyeri finansmanı için katsayı %100 olacaktır.

Bilanço dışı varlıklar ise, krediye dönüşüm katsayıları ile kredi eşdeğerlerine dönüştürülecektir. Krediye dönüşüm katsayıları varlıkların vadesine göre 1 yıla kadar %20, 1 yıldan uzun vadeler için %50'dir. Ancak, menkul kıymetlerin ödünç verilmesinde (repolar dahil) katsayı %100 olarak uygulanacaktır.

Basel II çerçevesinde rolü çok artan bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının yerine getirmesi gereken asgari şartlar şöyle sıralanmıştır. Bu şartların temininden ulusal düzenleyici kuruluş sorumlu olacaktır.

- **Nesnellik:** Kredi derecelendirme metodolojisinin tutarlılığı sağlanmalıdır.
- **Bağımsızlık:** Kredi derecelendirme kuruluşu ekonomik ve siyasi olarak bağımsız olmalıdır.
- **Uluslararası Erişim/Şeffaflık:** Değerlendirme yabancı ve yerli kurumlara

açık olmalı, kullanılan metodoloji de şeffaf olmalıdır.

- **Bilgilendirme:** Kuruluş hesaplama metodolojisini açıklamak durumundadır.
- **Kaynaklar:** Kuruluş yüksek kalitede kredi değerlendirmesi yapabilmek için gerekli kaynaklara sahip olmalıdır. Derecelendirme kuruluşunun değerlendirdiği şirketin yönetici ve operasyonel düzeydeki çalışanlarına ulaşımı mümkün olmalıdır.
- **Güvenilirlik:** Komite yukarıda sayılan şartların aslında güvenilirliğe işaret ettiğini belirtmiştir. Bağımsız kurumların bu derecelendirme kuruluşunun hizmetine başvurması da güvenilirliğe işaret etmektedir. Bunların yanı sıra, gizli bilgilerin kötüye kullanımını önleyecek mekanizmaların olması da firmanın güvenilirliğini destekler. Komite bu firmaların birden fazla ülkede faaliyet göstermesinin özellikle aranan bir şart olmadığını vurgulamıştır.

Bankalar farklı derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmeleri arasında diledikleri gibi seçim yapamayacaklardır. Seçilen kuruluşun değerlendirmeleri tutarlı olarak kullanılmalıdır. Birkaç kurumdan değerlendirme alındığı takdirde, eğer farklı iki not konusuysa en düşük not, üç ya da daha fazla not varsa en düşük ikinci not kullanılacaktır.

Basel II, kredi risklerini azaltmak için 1988 Basel Uyumuna kıyasla daha fazla enstrümanı sermaye yeterliliği hesabı kapsamında kabul etmektedir. Bu araçların sahip olması gereken şartlar ve ne

şekilde hesaba dahil edilecekleri standartta detaylı olarak yer almaktadır. Bu araçlar, teminatlı işlemler, bilanço kalemlerinde netleştirme, garantiler ve kredi türevleridir. Kredinin bu araçlarla vade uyumsuzluğu durumunda bu araçlar standartta belirlenen yöntemle uyarlanmaktadır.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Bazı şartlar altında bankalar, düzenleyici kurumun onayıyla, pozisyonlarının gerektirdiği sermaye tutarını kendi içsel risk tahmin modellerini kullanarak hesaplayabilirler.

Bu metodu kullanmak isteyen bankanın, derecelendirme ve risk tahmin modellerinin anlamlı sonuçlar verdiğini düzenleyici kuruma kanıtlaması beklenmektedir. Bu genel ilkenin yanı sıra uyulması gereken başka şartlar da bulunmaktadır. Örneğin banka, kurumsal, ülke ve banka pozisyonlarında (perakende işlemlerde her risk havuzunda) her borçlunun (borçlu grubunun) kredi derecesini kendi içsel derecelendirme metodları ile belirlemelidir. Ayrıca, bankanın belirlediği bu dereceler en azından yıllık olarak gözden geçirilmelidir.

Önemli borçlular hakkındaki bilgiler geçmişe yönelik olarak uygun şekilde saklanmalıdır. Çeşitli olumsuz olayların oluşma olasılığına karşı (ekonomik küçülme, piyasa riski, likidite durumu vb.) stres testi yapma olanağı bulunmalıdır. Derecelendirme faaliyetlerinde kullanılan yöntemler yönetim kurulu veya bu iş için atanmış üst düzey yöneticiler tarafından onaylanmalıdır.

Standartta üzerinde önemle durulan bir husus, bu derecelendirme işlemlerinin yalnızca mekanik bir risk hesabı için kullanılmaması gerektiği ve bu işlemlerin bankanın kredi onay faaliyetlerinde önemli bir role sahip olması gerektiğidir.

İçsel derecelendirme metodu, riskin önceden saptanabilir maliyetini gösteren "tahmin edilen kayıp" ve tahmin edilebilir riske ilişkin maliyetin zaman içinde potansiyel olarak değişebilirliğini ifade eden "tahmin edilemeyen kayıp" hesaplarını baz almaktadır.

Tahmin edilen kayıp hesabında kullanılan kavramlar şöyledir:

- **Temerrüde düşme olasılığı:** Borçlunun sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirmemesi durumudur. Örneğin, kredinin ödenmeme olasılığı %2'dir, gibi.
- **Temerrüt halinde kayıp:** Borçlunun temerrüde düşmesi halinde, maruz kalınabilecek en yüksek zarar oranıdır. Örneğin, temerrüt halinde, verilen kredinin %90'ı tahsil edilemeyecektir, gibi.
- **Temerrüt olasılığına maruz değer:** Borçlunun temerrüde düşmesi halinde risk altında olan tutardır. Örneğin, 1 milyon \$'lık kredi temerrüt riski altındadır, gibi.
- **Fiili vade:** Kupon ödemeleri gibi ödemeleri de dikkate alınarak hesaplanan borçlunun borcunu ödemesi beklenen ortalama vadedir.

Riskin önceden saptanabilir ma-

liyetini aşağıdaki formül gösterir:

Tahmin Edilen Kayıp = Temerrüde Düşme Olasılığı x Temerrüt Halinde Kayıp x Temerrüt Olasılığına Maruz Değer

Yukarıdaki tanımlarda verilen örnekler baz alındığında, tahmin edilen kayıp şu şekilde hesaplanabilmektedir.

Tahmin Edilen Kayıp = %2 x %90 x 1.000.000 \$ = 18.000 \$

Bu yaklaşımda, bankalar varlıklarını çeşitli kategorilere ayırmak durumundadır.

- **Kurumsal pozisyon:** Şirketlere verilen kredileri kapsayan bu kalemden, KOBİ'ler hariç tutulabilmektedir. Proje finansmanı, nesne (yatırım) finansmanı, emtia finansmanı, gelir getiren gayrimenkul finansmanı ve yüksek volatiliteli ticari gayrimenkul finansmanı gibi tanımlanan özel krediler bu başlık altında ele alınmaktadır.
- **Hükümetler pozisyonu:** Merkezi hükümetlerin yanı sıra, merkez bankaları ve bazı kamu kurumları, çok taraflı kalkınma bankaları, IMF, BIS, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Topluluğu bu tanımda ele alınmaktadır.
- **Banka pozisyonu:** Bankalarla beraber aracı kurumlar da aynı şekilde değerlendirilmektedir.
- **Perakende pozisyon:** Bu kaleme bireysel müşteriler, ipotekli konut finansman kredileri, bazı şartlar altında küçük işletmelere verilen krediler dahil edilmektedir. Bu kategoride ipotekli konut fi-

nansmanı, döner krediler ve diğerleri olmak üzere üç alt kol tanımlanmıştır.

- **Hisse senedi pozisyonu:** Bu tanıma, standart çerçevesinde konsolidasyona tabi olması ya da sermayeden indirilmesi gerekmeyen, doğrudan ya da dolaylı mülkiyet hakları girmektedir.

Bu çerçeve altında, her varlık sınıfı için üç unsur belirlenmektedir:

- Risk bileşenleri
- Risk ağırlıklı fonksiyonlar
- Asgari sermaye yükümlülüğü

Temel yaklaşımda, bankalar kendi temerrüde düşme olasılıklarını hesaplar, kalan risk bileşenleri için düzenleyici kurumun tahminlerini kullanır.

Gelişmiş yaklaşımda, bankalar temerrüde düşme olasılığı, temerrüt halinde kayıp ve temerrüt olasılığına maruz değer ve kendi hesapladıkları fiili vadeyi daha sıklıkla kullanırlar.

Ancak hem temel hem de gelişmiş yaklaşımlarda Basel II'de sunulan risk ağırlık fonksiyonları kullanılmaktadır.

Bir bankanın içsel değerlendirme metodunu uygulaması halinde, bu metodu tüm finansal grup şirketlerine uygulaması beklenmektedir. Ancak, teknik zorluklar sebebiyle kademeli bir geçiş öngörülmüştür. İçsel değerlendirme metodunu kullanan bankaların, olağanüstü koşulların oluşması durumu haricinde, bu metotla devam etmeleri beklenmektedir.

Temel ya da gelişmiş yaklaşımla-

rı benimseyen bankalar, bunun yanı sıra, bir geçiş süresi boyunca, Basel 1988 uyumuna göre de sermaye yeterliliğini hazırlamaya devam edecektir. Kurumsal, merkezi hükümet, banka ve perakende pozisyonlar için 3 yıllık bir geçiş süresi vardır. Düzenleyici kurumlar, bu çerçeve yayınlandığında elde tutulan özel hisse senedi yatırımlarını en fazla 10 yıl süreyle içsel değerlendirme metodundan muaf tutabilir.

Basel II, tahmin edilemeyen kayıp hesabını yapmak için kullanılması gereken formül ve yaklaşımları detaylı bir şekilde sunmaktadır. İçsel değerlendirme metodunda bankalar KOBİ'leri diğer kurumsal kredilerden ayrı tutabilmektedir.

Sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında, temerrüt halinde kayıp, korelasyon katsayısı, temerrüde düşme olasılığı, vade düzeltmesi ve fiili vade kullanılmaktadır.

Korelasyon katsayısı ve vade düzeltmesi, temerrüde düşme olasılığı kullanılarak hesaplanmaktadır.

Bu çerçevede:
Risk Ağırlıklı Varlıklar = Sermaye Yükümlülüğü x 12,5 x Temerrüt Olasılığına Maruz Değer.

Basel II, temerrüde düşme olasılığı, temerrüt halinde kayıp, temerrüt olasılığına maruz değer ve fiili vade hesaplamaları için gereken asgari şartlar ve yöntemleri sunmaktadır. Temerrüt halinde kayıp ve temerrüt olasılığına maruz değer hesaplamaları

için temel ve gelişmiş yaklaşımlar için ayrı ayrı formül ve yöntemler sunulmuştur.

Örneğin, temerrüt halinde kayıp hesabında, kurumsal, hükümet ve banka pozisyonları için bankanın en azından 7 yıllık, perakende pozisyonu için ise 5 yıllık geriye dönük veri gözlem süresi gerekmektedir.

Öte yandan, bankaların içsel değerlendirme sonuçlarının doğruluk ve tutarlılığının onaylanması için güçlü bir kontrol sistemine sahip olması gerekmektedir. Basel II, modelleme için özel bir teknik kullanılmasını önermemekte olup, modellerin sahip olması gereken niteliksel ve niceliksel şartları sunmaktadır.

Menkul Kıymetleştirme

Basel II'de normal veya sentetik menkul kıymetleştirme işlemlerinin sermaye yeterliliği hesapları ayrı bir bölümde sunulmuştur. Bu bölümde varlığa dayalı menkul kıymetler, ipotega dayalı menkul kıymetler, faiz ya da yabancı para swap'ları, kredi türevleri gibi araçlara ilişkin pozisyonların değerlendirilmesi ele alınmaktadır.

Menkul kıymetleştirilen varlıklar belirli şartları yerine getiriyorsa, diğer risk ağırlıklı varlık hesaplamalarından ayrı olarak ele alınabilmektedir.

Standart yaklaşımda, uzun vadeli kredi notuna göre %20 (AAA ile AA- arası) ile %350 (BBB+ ile BB- arası) arasında risk katsayıları belirlenmiştir. Ancak, kredi notu B+'nın altında ise, bu pozisyon sermayeden indirilmektedir.

Bilanço dışı pozisyonlara kredi dönüşüm faktörü uygulanmaktadır.

Kredi riski hesaplaması için içsel derecelendirme metodunu kullanan bankalar ise, menkul kıymetleştirme pozisyonlarının riskini yine aynı metotla bulacaklardır. Bu hesaplamalara ilişkin ilke ve formüller standartta detaylı olarak verilmiştir.

2. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, yetersiz veya başarısız iç işlemler, kişiler ve sistemler ile dışsal olaylardan kaynaklanabilecek kayıp riski olarak tanımlanmaktadır. Operasyonel risk hesaplaması ilk defa Basel II ile gündeme gelmiştir.

Bu riskin hesaplanması için çeşitli alternatifler sunulmuştur. Ancak önemli bir nokta, gelişmiş tekniklerle hesap yapmasına izin verilmiş bankaların, daha basit bir yaklaşıma (izin almadan) geri dönmemesinin mümkün olmamasıdır. Uluslararası alanda aktif olan bankaların temel metodu kullanmamaları, daha gelişmiş yöntemleri tercih etmeleri beklenmektedir. Bazı şartlar altında bankalar alternatif yaklaşımları bir arada uygulayabilecektir.

Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel gösterge yaklaşımında, operasyonel riski karşılamak için bankanın önceki üç yılın ortalama pozitif "brüt gelir"inin belirli bir yüzdesi kadar sermaye tutması gerekmektedir. Komite bu oranı %15 olarak belirlemiştir. Burada "brüt gelir", net faiz gelirleri ile net faiz dışı gelirlerin toplamı olarak tanımlanmıştır.

Standart Yaklaşım

Bu yaklaşımda, bankanın faaliyetleri 8 ayrı ana dala ayrılarak değerlendirilmektedir. Bu ana faaliyet alanları şöyledir: kurumsal finansman, satış ve pazarlama, perakende bankacılık, ticari bankacılık, takas ve ödeme, acentalık hizmetleri, portföy yönetimi ve perakende sermaye piyasası aracılığı.

Bu yöntemde her faaliyetin "brüt geliri", %12 ile %18 arasında ayrı ayrı belirlenmiş risk faktörleriyle çarpılarak gereken sermaye bulunur. Her faaliyet geliri için son üç yıllık ortalama sermaye yükümlülükleri hesaplanır. Toplam sermaye yükümlülüğü, her faaliyet için hesaplanan bu üç yıllık ortalama sermaye yükümlülüklerinin toplamıdır. Yıl içinde negatif "brüt gelirler" ile pozitif gelirler birbirini götürebilir, fakat yıl toplamı için 0 rakamı bulunması halinde, bu yıl ortalama alınmaz.

Bu yaklaşımın kullanılabilmesi düzenleyici otoritenin onayıyla olabilmektedir. Onay sürecinde, bankanın yönetim kademesinin konuya yaklaşımı ve kullanılan sistemin sağlamlığı rol oynamaktadır.

Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları

Standart yaklaşımın koşullarını yerine getiren bankalardan, ilave bazı niteliksel ve niceliksel şartları yerine getirenler, operasyonel riski hesaplamada kendi risk hesaplama sistemlerini kullanabilecektir.

Örneğin, niteliksel olarak, bankanın bağımsız bir operasyonel risk yönetim faaliyeti olmalıdır.

Niceliksel tarafta ise, bu bankalardan kredi riski hesabında olduğu gibi %99,9'luk bir güven aralığına denk bir güvenilirlik sunması beklenmektedir. Ayrıca, kullanılan iç ya da dış verilere ilişkin şartlar da bulunmaktadır.

Gelişmiş ölçüm yaklaşımında, standart yaklaşımdan farklı olarak kredi riski azaltma teknikleri kullanılabilir. Bu konuda Basel II standartı nihai halinde ulaşmamış olup, sektörle görüşüldükten sonra bazı değişiklikler olabileceği belirtilmektedir.

3. Alım-Satım Hesapları

1996 yılında piyasa riski hesaplamasını devreye sokan düzenlemede yer alan alım-satım hesapları kavramı yeni standartta tekrar tanımlanmıştır. Alım-satım hesapları, bankanın işlem yapmak veya alım-satım hesaplarındaki bazı enstrümanların riske karşı korunmasını sağlamak üzere elinde tuttuğu finansal enstrümanlar ve emtia pozisyonundan oluşmaktadır. Bu kategoriye girebilecek pozisyonlar daha detaylı tanımlanmıştır.

Kurum portföyündeki menkul kıymetlerin değerlemesinde en fazla önerilen yöntem piyasa fiyatına dayalı güncelleştirme (*mark-to-market*) olmakla beraber, bunun mümkün olmadığı durumlarda bankalar modele göre fiyatlama (*mark-to-model*) yapabilecektir.

Karşı taraf kredi riskleri, bankacılık işlemleri için hesaplanan kredi riskine paralel şekilde (standart veya içsel değerlendirme) hesaplanacaktır.

Standart metodoloji için kamu kağıtları, kredi notu bulunmayan borçlanma senetleri ve kredi türevleriyle korunan pozisyonlar için ayrıca risk katsayıları verilmektedir.

B-DENETİM

Basel sermaye uyumunda ilk defa yer alan bir kavram denetim sürecidir. Bankanın yeterli sermayeye sahip olmasının yanı sıra, bankaları daha iyi ve gelişmiş risk yönetim tekniklerini kullanmaya özendirerek Basel II'nin ikinci yapısal blokunun temel amacıdır.

Bu çerçevede, 4 ana prensip belirlenmiştir. Bu prensiplerden ilki bankayla ilgili olup, diğer üçü düzenleyici otoriteye dairdir.

1. *Bankalar kendi sermaye yeterliliklerini kendi risk profilleri çerçevesinde tespit edebilmek için bir yöntem ve sermaye seviyelerini bu seviyede tutmak için bir stratejiye sahip olmalıdır.*

- Bu bağlamda yönetim kurulu ve üst düzey yönetim kademesinin bankanın benimsediği risk profilini iyice anlaması ve sahiplenmesi önemlidir.
- Sermaye yükümlülüğünün risk ile doğru bir şekilde ilintilendirilmesi gerekmektedir.
- Bu değerlendirme yapılırken, kredi riski, operasyonel risk, piyasa riski, kurum portföyünün faiz riski, likidite riski ve diğer riskler (itibar kaybı riski, stratejik risk) de göz önüne alınmalıdır.
- Bu süreçte yönetim kademesine düzenli olarak bankanın risk profiliyle ilgili raporlama

yapılmalıdır.

- Ayrıca, bankanın iç denetim yapısı da son derece önemlidir. Bu bağlamda bağımsız bir değerlendirme gerekmektedir. Gerekliğinde iç veya dış denetim gündeme gelebilecektir. İç denetim sisteminin uygunluğu yönetim kurulunun sorumluluğundadır.

2. *Düzenleyici kurumlar, bankanın içsel sermaye yeterliliği değerlendirme ve stratejileri ile konuyla ilgili düzenlemele uyumlarını değerlendirme için. Düzenleyici kurumlar, bu süreçten memnun kalmazlarsa gerekli tedbirleri almalıdır.*

3. *Düzenleyici kurumlar, bankaların asgari sermaye yeterlilik oranının üzerinde faaliyet göstermesini beklemelidir ve bankaların bu asgari tutarın üzerinde sermaye tutmasını isteme kabiliyetleri olmalıdır.*

4. *Düzenleyici kurumlar, sermayenin asgari düzeye düşmesine başlangıç aşamasında müdahale etmeye çalışmalı ve sermaye korunamadı veya yerine konulamadıysa acil olarak sorunun çözümü amacıyla bazı uygulamaları istemelidir.*

Öte yandan, Basel II'nin 1. yapısal bloku tarafından tam olarak çözüme ulaştırılmadığı düşünülen bazı konuların da "denetim" konusu altında ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede örneğin düzenleyici kuruluş, bankalardan bir faiz şoku neticesinde banka sermayesinin bankanın kullandığı model sonuçlarına göre ne kadar etkileneceğini sora-

bilecektir. Bankanın kredi konsantrasyonuyla ilgili hesaplamaları bu çerçevede sorgulanabilecektir.

Denetim mekanizmasında bilim-selden ziyade ihtiyari kararlar alınabildiğinden, düzenleyici otoritenin bu konudaki kararlarının şeffaflığı ve hesap verebilirliği son derece önem kazanmaktadır. Öte yandan, uluslararası alanda aktif bankalar göz önüne alındığında ülkelerin düzenleyici kurumları arasında koordinasyon da önemlidir.

C-PİYASA DİSİPLİNİ

Basel II'nin üçüncü yapısal bloku olan piyasa disiplini olgusu asgari sermaye yeterliliği ve denetim süreçlerini tamamlayıcı bir unsur olarak tanımlanmıştır.

Basel Komitesi bazı kamuya açıklama kuralları getirerek piyasa disiplininin oluşacağını öngörmektedir. Bu yolla bankalar kurumlarının sermaye yeterliliği hakkında bilgi sahibi olmayı sağlayacak temel bilgileri (sermaye, risk pozisyonları, risk değerlendirme yöntemleri, vb.) açıklayacaktır.

Bu açıklamaların yapılabilmesi her ülkenin kendi özgü yasal düzenlemeleri çerçevesinde değişebilecektir.

Komite bu çerçevede, istenilen bilgilerin formatının uluslararası muhasebe standartları ile uyum içinde olması için çaba göstermesine rağmen, bu uyum tam olarak sağlanabilmiş değildir. Bu konuda çalışmalar sürmektedir.

İstenilen bilgiler temelde yılda iki

kez yayınlanmalıdır. Ancak, niteliksel açıklamaların yılda bir kez yapılması uygun görülmüştür. Büyük uluslararası bankalar ile bunların iştiraklerinin ise, 1. kuşak sermaye ile sermaye yeterlilik durumlarını üç aylık dönemler halinde yayınlamaları gerekmektedir. Ayrıca riskli pozisyonlar hızlı bir değişim sergilemeye meyilli ise, bu konudaki açıklamaların da üç ayda bir yapılması beklenmektedir.

Bankaların kamuya açıklama yapmaları, resmi bir belge olarak yönetim kurulları tarafından onaylı olmalıdır. Kamuya açıklama, konsolide bazda yapılacaktır. Grup içindeki tekil bankaların burada sıralanan yükümlülükleri ayrı ayrı yerine getirmesi beklenmemektedir. Açıklamalarda niteliksel ve niceliksel özelliklere yer verilecektir.

Açıklama konuları şöyle sıralanmıştır:

Uygulama Alanı

Niceliksel açıklamalar arasında grubun sermaye yükümlülüğü ve muhasebe yükümlülüğü arasındaki farklar, grup şirketleri hakkında bilgi vs. yer almaktadır. Niteliksel açıklamalarda ise, konsolidasyona girmeyen iştiraklerin toplam sermaye açığı vb. veriler de açıklanacaktır.

Sermaye

Sermayenin bileşenleri hakkında niteliksel ve niceliksel detaylı bilgiler istenmektedir.

Sermaye Yeterliliği

Bankanın sermaye yeterliliğine yaklaşımını ortaya koyan bir belgenin yanı sıra, kullanılan yakla-

şımaya göre ayrı ayrı verilmesi gereken kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk tutarları istenmektedir.

Risk Pozisyonu ve Değerlendirme

Bu başlık altında, genel risk yaklaşımı ile beraber kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, hisse senetleri ve bankacılık işlemlerinde faiz riski konularında detaylı açıklamalar beklenmektedir.

V. BASEL II: DEĞERLENDİRME

Yeni Basel sermaye standardı, ilk standarda kıyasla önemli yapısal bir değişiklik içermektedir. Mekanik bir risk hesaplaması yöntemi yerine bir risk hesaplama felsefesinin oluşması amaçlanmaktadır. Bu felsefe kendini üç yapısal blok yaklaşımıyla göstermektedir;

1. Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliği
2. Yapısal Blok: Denetim
3. Yapısal Blok: Kamuyu Aydınlatma

Yapısal bloklar üç kademeli bir denetim anlayışının yansımasıdır. 1. Yapısal Blokla bankanın risklerinin en doğru şekilde hesaplanması, ve bu riskleri karşılayabilecek yeterli sermayeye sahip olması hedeflenmektedir. 2. Yapısal Blokla banka denetim ve gözetimi ele alınmakta, merkezi düzenleyicilerin sorumlulukları belirlenmektedir. 3. Yapısal Blokla kamuyu aydınlatma esasları çerçevesinde bankanın piyasa denetimi ve gözetimi altında faaliyet göstermesi amaçlanmaktadır.

Basel II'nin ilk bloğunda yer alan risk hesaplamalarına, daha önce kapsanmayan operasyonel risk de dahil edilmiştir. Ayrıca, kredi riski için sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında kullanılan OECD üyesi olan/olmayan ülke ayrımı yerine, kredi derecelendirme kuruluşlarının notlarının veya gelişmiş metotlarda bankanın kendi risk hesaplamalarının kullanılması söz konusu olacaktır.

Basel II, bankalara bir mönü şeklinde pek çok hesaplama alternatifi sunmaktadır. Komitenin amacı, bankaların daha gelişmiş risk ölçüm tekniklerini kullanmasını teşvik etmektir. Öte yandan, her ülkenin kendi düzenleyici kurumuna da pek çok alanda ulusal düzenleme yetkisi bırakılmıştır.

2. yapısal blok ile, risk hesaplamalarının hem banka içinde değerlendirilmesi, hem de düzenleyici kurum tarafından denetlenmesi sağlanmaktadır.

Son yapısal blokla da kamunun aydınlatılması gözetilerek şeffaflık sağlanmaktadır. Böylece banka, risk durumunu ve alınan önlemleri kamuoyu ile paylaşacak, piyasanın da banka üzerinde bir denetim kurması sağlanmış olacaktır.

Basel II'ye getirilen eleştiriler de bulunmaktadır. Bunların en önemlisi hesaplamalarda kullanılan katsayı ve formüllerin gelişmiş ülke standartlarına göre ayarlanmış olmasıdır. Diğer bir deyişle, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yeni yöntemin kullanılmasıyla sermaye yeterlilik

oranlarının düşmesi beklenmektedir. Türkiye için yapılan sayısal etki çalışması da bu yönde bir sonuç sergilemiştir.

Banka müşterileri açısından bakıldığında, yeni düzenleme kredi derecelendirme notlarının kullanımını çerçevesinde kredi kullanan kurumların şeffaflaşmasını teşvik etmektedir.

Avrupa Birliği, Basel II standardına 2007 yılında, banka ve menkul kıymet şirketlerini kapsayacak şekilde geçmeyi planlamaktadır. Gelişmiş yaklaşım için yürürlük tarihi 2008 olacaktır. Düşük risk taşıyan menkul kıymet şirketleri (kendi adına işlem yapmayan, hakla arzlarda yüklenim yapmayan) için ise, operasyonel risk hesabında esneklik sağlanabilecektir.

Pek çok ülke Basel II'yi uygulamak için hazırlanmaktadır. Bu çerçevede dünyada yaygın bir uygulama, uluslararası rekabet koşulları çerçevesinde diğer ülkelerin de bu standardı kısa zamanda benimsemesini özendirilmektedir. Ancak, düzenlemeler hem insan kaynağı, hem de teknik anlamda önemli yatırımlar gerektirmektedir. Bu yatırım hem bankalar, hem de düzenleyici kuruluşlar tarafından yapılmalıdır.

Ülkemizde Basel II'ye hazırlık çalışmaları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu bünyesinde oluşturulan çalışma komiteleri tarafından yürütülmektedir. Sektördeki kurumlarla eşgüdüm sağlamak için Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun da katıldığı

bir komite faaliyet göstermektedir.

KAYNAKÇA

Basle Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Temmuz 1988

Basle Committee on Banking Supervision, Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks, Ocak 1996

Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – A Revised Framework, Haziran 2004

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 10 Soruda Yeni Basel Uzlaşısı (Basel II), Ocak 2005

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Basel II Sayısal Etki Çalışması Değerlendirme Raporu, Aralık 2004

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, 31 Ocak 2002

Değirmenci, Nihal; Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi, TCMB, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Nisan 2003

"Risk Management Workshop Turkey: Implementing Risk-Based Capital" Seminer Notları, Düzenleyenler: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Dünya Bankası, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 9-11 Şubat 2005

www.europa.eu.int, "European Commission proposal for a new capital requirements framework for banks and investment firms - FAQ", Temmuz 2004

AB'ye Uyum Sürecinde Sermaye Piyasalarında Yapılanlar ve Yapılacaklar Paneli

Finans Kulüp tarafından 3 Mart 2005 tarihinde İMKB Konferans Salonu'nda "AB'ye Uyum Sürecinde Sermaye Piyasalarında Yapılanlar ve Yapılacaklar" konulu bir panel düzenlenmiştir. Aşağıda, panelin açılış konuşmacılarından olan Birlik Başkanı Müslüm Demirbilek'in konuşmasını sunuyoruz.

Sayın Başkanlar,
Değerli Konuklar,

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Öncelikle, böylesine önemli bir konuda düzenledikleri panel dolayısıyla Finans Kulübü tebrik ediyorum. Bana panelin açılış konuşmasını yapma fırsatını tanıdıkları için de kendilerine ayrıca teşekkür ediyorum.

Müsaade ederseniz öncelikle Aracı Kuruluşlar Birliğimiz bünyesinde AB süreci ile ilgili yapılan çalışmalardan bahsetmek istiyorum, ardından daha genel bir çerçevede sermaye piyasamız üzerine görüşlerimi ifade edeceğim.

Birliğimiz geçtiğimiz yıl AB üyeliğinin sermaye piyasamıza etkileri konusunda bir kitap hazırladı; "AB Yolunda Türkiye Sermaye Piyasası"... Kitabımızda AB mevzuatı incelendi, ülkemiz mevzuatı ile kıyaslanarak hangi alanlarda değişiklikler yapılması gerektiği açıkça ortaya kondu. Mevzuat açısından eksikliklerimiz ve yapılması gerekenler belirlendi. Ortaya çıkan sonuçlar çeşitli platformlarda dile getirildi ve kamu-

oyu ile paylaşıldı. Raporumuz, yol gösterici, geleceğe ışık tutan bir çalışmayı ifade ediyor.

Ben bu temel çalışmamızı işaret ettikten sonra bugün Avrupa Birliği konusunu biraz farklı bir açıdan bakmak istiyorum.

Değerli konuklar,

Avrupa Birliği'nin belirlediği Kopenhag Kriterleri iki temel ilkeye dayanmaktadır.

1. Aday ülkenin sağlam bir demokrasiye sahip olması,
2. Piyasa ekonomisi ilkelerinin benimsenmesi.

Sağlam bir demokrasiye sahip olma tanımı içinde insan hakları, hukukun üstünlüğü, azınlık haklarının korunması gibi kavramlar yer almaktadır. Bu, doğal olarak başka bir tartışma platformunun konusudur.

Bugün bizi ilgilendiren kısım "piyasa ekonomisi ilkelerinin benimsenmesi"dir. Piyasa ekonomisinin temel dayanağı ise serbest rekabettir.

Rekabet konusunu ise alt dallara ayırabiliriz. Öncelikle sermaye piyasamızın genel olarak diğer

ülke sermaye piyasaları karşısındaki durumu açısından bir değerlendirme yapılabilir. Örneğin diğer ülkelere yapılan portföy yatırımları ile ülkemize akan yabancı sermaye yatırımları ele alınabilir. Aracılık maliyetleri çerçevesinde bir kıyaslama yapmak da mümkündür. Yine örneğin, İngiltere'ye yapılan yatırımlarla Türkiye'ye yapılan yatırımların maliyetleri kıyaslanabilir. Finansal ürünlerin çeşitliliği açısından bir değerlendirme yapılabilir. Bunlar, ülkeler arası rekabette önemli kriterlerdir.

Başka bir ayırım ise, ülkemiz kurumlarının diğer ülke kurumları ile rekabet açısından karşılaştırılmaya dayanmaktadır. Örneğin, Türk bankalarının veya aracı kurumlarının Alman banka ve aracı kurumları ile rekabeti gibi. Ya da, pek fazla örneğine rastlanmasa da, ülkelerin merkezi düzenleyicileri arasında yapısal veya etkinlik kriterleri açısından kıyaslamalar yapılabilir.

Yine başka bir karşılaştırma, yurtiçi kurumlar arası rekabet ile ilgilidir. Bankaların aracı kurumlarla veya sigorta şirketlerinin bireysel emeklilik sistemi ile rekabeti gibi...

Uluslararası rekabet açısından baktığımızda büyüklük ve şirket sayısı olarak İMKB'nin orta ölçekli bir borsa olduğunu görüyoruz. İşlem hacmi açısından ise çok daha ön sıralarda. Yani, piyasamız çok büyük değil ama derin. Peki, piyasamızı nasıl büyütebiliriz? Yeni ürünlerle, yeni menkul kıymet ihraçlarıyla ve yeni yatırımcılarla...

Bu açıdan yapılanları hemen söyleyebiliriz. Öncelikle, Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası Şubat ayı başında hizmete girdi. Türev ürünler ülkemizde ilk defa olarak organize bir borsada aktif olarak işlem görmeye başladı. Zaman içinde türev ürün çeşidinin ve derinliğinin hızla artmasını bekliyoruz. Bu açıdan sermaye piyasamızın önemli bir eksikliği tamamlanmış oldu.

Türev ürünlerin dışında Borsa Yatırım Fonları hayata geçti. İlk örneğini gördük, ikincisi için gerekli çalışmalar oldukça hızlı bir şekilde yürütülüyor. Sektörümüzün kolektif girişimiyle bir Borsa Yatırım Fonu kuruluyor.

Önemli eksikliklerimiz de var; özel sektör borçlanma araçları gibi. Yıllardır bu ihraçların önündeki en önemli engel olan Hazine bonosu faizleri hem nominal, hem reel olarak oldukça geriledi. Geriye kalan vergi engeli ise umarım önümüzdeki sene ortadan kalkacak. 2006'dan itibaren tüm finansal ürünler aynı şekilde vergilendirileceği için halen varolan özel sektör borçlanması aleyhine olan durum ortadan kalkacak. Dolayısıyla, burada da zaman içinde bir canlanma bekliyoruz.

Öte yandan, İMKB dışında bir menkul kıymet piyasası oluşturulmasına yönelik çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu piyasada öncelikle gelişmekte olan şirketlerin hisse senetlerinin işlem görmesi hedefleniyor. Fakat bunun dışında, özel sektör borçlanma senetlerinin de aynı piyasada işlem görmesi için çalışmalar ya-

pılması gerektiğini düşünüyoruz. Yeni piyasanın KOBİ'leri ve diğer gelişmekte olan şirketleri hem hisse senedi ihraçları ile, hem de borçlanma senedi ihraçları ile finanse etmesinin doğru bir yaklaşım olacağını düşünüyoruz.

Özel sektör borçlanma senetlerinin dışında yatırım fonlarında ü-

rün çeşitlendirmesini sağlayacak yapıyı oluşturmamız gerekiyor. Özellikle değişken sermayeli, şirket statüsünde, açık uçlu yatırım fonlarının hayata geçmesi fevkalade önemli. Bu tür araçlarla konvertibl bonoları kullanmak suretiyle özelleştirme fonları oluşturulabilir.

Ağırlıklı olarak türev ürünlere yatırım yapabilen fonların kurulması, doğrudan döviz bazlı enstrümanları kullanan ve döviz bazında satılabilen yatırım fonlarının oluşturulması gerekiyor. Konuyla ilgili mevzuat geliştirme çalışmalarının yapılması ve konunun çerçevesinin çizilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Avrupa Birliğinden bir kurum gelip kendi yatırım fonunu bizim ülkemizde satabiliyorsa, bizim kurumlarımız da oradaki yatırımcıya hitap eden, döviz bazlı ürünler geliştirebilmelidir.

Görüldüğü üzere, kurumsal yapı açısından, ürün çeşitliliği açısından, hukuki altyapı açısından eksikliklerimiz yavaş yavaş tamamlanıyor.

Ancak, daha da yapılması gerekenler var. Örneğin yurtdışındaki borsalara baktığımızda iki temel trend görüyoruz; borsaların kar amaçlı şirketlere dönüşmesi ile borsalar arası birleşme ve devir almaların hızlanması. Bu trendler de kendiliğinden bir moda olarak ortaya çıkmıyor. Bütün bunlar rekabet ortamında avantajlı duruma geçebilmek için yapıyor.

Dünya Borsalar Federasyonu'na üye olan 54 borsa var. Bu borsalar bütün dünya borsalarının piyasaya değerinin %97'sini oluşturu-

yor. Federasyon, borsaları kurumsal yapılarına göre sınıflandırmış; kar amaçlı şirket olan, halka açık şirket olan, kooperatif yapısında olan, diye. İMKB, kooperatif yapısında olan bir borsa. 54 borsa arasında sadece bu nitelikte iki borsa var. Biri İMKB, öteki Tahran. Bu yapının AB sürecinde yapılacak sağlıklı değerlendirmelerle değişeceğini ifade etmek ve değişmesi gerektiğini söylemek önemli bir görev anlayışının sonucu olarak karşımıza çıkıyor.

Uluslararası borsa birleşmeleri için ise bazı çalışmaların başlatılması gerekiyor. Biz FEAS'ın daha aktif hale gelebileceğini, İMKB'nin kendi teknolojisini ve bilgi birikimini ihraç eden bir borsa haline gelebileceğini düşünüyoruz. FEAS üyesi 26 borsa var ve FEAS'ın kapsadığı coğrafi alanı kapsayan bir oluşum yok dünyada. İMKB çok rahatlıkla bu bölgenin lideri olabilecek konumda.

Öte yandan, Deutsche Börse, Londra Borsası, Euronext, NOREX gibi borsalarla ve oluşumlarla dirsek teması halinde olunması gerektiğini düşünüyoruz. Bu borsalarla karşılıklı bilgi akışının sağlanmasının devam etmesi ve işbirliği olanaklarının artırılması önemli. Çünkü Avrupa Birliği tek bir sermaye piyasası hedefi doğrultusunda ilerliyor. Bütün Avrupa çapında tek borsa ve tek saklamacı kurum oluşturma hedefi gerçekleşirse bile belli başlı birkaç büyük merkez oluşacaktır. Hatta oluşmaya başlamıştır. Bu merkezlere bir şekilde yakın olunması gerektiğini ifade etmek istiyorum.

Ben biraz da aracı kuruluşlarımız açısından konuya yaklaşarak, ülkemiz kurumlarının diğer ülke kurumları ile rekabeti açısından bir değerlendirme yapmak istiyorum.

Hepimizin bildiği gibi, şu an ülkemizde yabancı kuruluşların faaliyet göstermesi için bir engel yok. İsteyen kurum gelip yurtdışında bir kurum almak, ya da yeni bir kurum kurmak suretiyle piyasamıza girebiliyor. Yabancı menkul kıymetlerin satış ve pazarlamasında da önemli bir sorun yok. Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin almak suretiyle yabancı menkul kıymetler Türk yatırımcısına sunulabiliyor. Ya da yerli yatırımcıların tasarrufları yurtdışındaki kurumlarda değerlendirilebiliyor.

Fakat, bu kurumlar Türkiye'de yerleşik bir şirket kurmadan faaliyet göstermeye başladıkları zaman sorunlar ortaya çıkabileceğini öngörebiliyorum. En önemli sorun olarak da denetim ve gözetim alanlarında kendini gösteriyor. Burada Sermaye Piyasası Kurulu'na ve Birliğimize çok önemli görevler düşüyor. Özellikle yatırımcı güveni ve haklarının korunması hususunda...

Örneğin bir Polonyalı yatırımcının Hollanda'daki bir aracı kurumdaki Almanya'da işlem gören bir Türk şirketinin hisse senedini aldığını düşünün. Yatırımcının bu Türk şirketi ile ilgili bir sorunu, uyuşmazlığı olduğunda sorun nasıl çözülecek? Ya da bu işlemin karşı tarafının, yani satıcının, bir Türk aracı kurumu olduğunu düşünün. Aracı kurumlar arası ihtilaf nasıl çözümlenecek?

Tabii ki bu tür sorunların çözümü vardır, veya bulunacaktır. En azından Almanya'daki borsada işlem yapan Hollandalı kurum da, Türk kurum da, o borsanın üyesidir ve o borsanın üyeleri üzerinde belli yaptırımları vardır ve sorun çözülebilir. Avrupa Birliği mevzuatındaki "orijin ülke" prensibi de bu tarz problemlerin çözümü için geliştirilmiştir.

Fakat, biraz önce belirttiğim gibi merkezi düzenleyiciler arasında çok sıkı işbirliğine ihtiyaç olacaktır. Hatta, merkezi düzenleyiciler arasında özellikle ihtilafların çözümü ve denetleme için on-line bağlantılar kurulması gerekecektir.

Kara para ile mücadele de bu kapsamdadır. Örneğin, yurtdışında takibi yapılan kara para akışları bir şekilde ülkemizin kurumlarına gelirse, ve o noktadan sonra bu nakit akışlarının Türk mercileri tarafından takip edilmesi istenirse "bizim mevzuatımız yetersiz, teknik altyapımız yetersiz, bir şey yapamayız" şeklinde bir cevap kabul edilebilir bir cevap olmayacaktır.

Bunlar sadece mevzuat değişikliği ile çözülebilecek konular değildir. Bunun yanı sıra ilgili finans kuruluşlarındaki personelin eğitimi ve kurumların teknolojik altyapılarında değişiklikler gibi gereklilikler ortaya çıkmaktadır.

Bu konuların dışında yabancı aracı kurumlarla rekabet için rekabet ortamının eşit koşullara getirilmesi gerekmektedir. Şu an bir yabancı kurum Türkiye'de aktif olarak faaliyet göstermek

istediğinde Türk kanunlarına göre kurulmuş bir anonim şirket ile bu faaliyetlerini yürütmek zorundadır. Kendi ülkesinden Türkiye'de işlem yapmasını sağlamak için değişikliklerin yapılması gerekiyor.

Son olarak, yurtiçi kurumlar arasındaki rekabete değinmek istiyorum. Biliyorsunuz Avrupa Birliği mevzuatı bankaların da hisse senedi işlemi yapabilmesini öngörüyor. Aslında şu anda bankalarımız kurdukları aracı kurumlar vasıtası ile dolaylı olarak hisse senedi işlemi yapabiliyorlar. Fakat, Avrupa Birliği kurumları ile uyum için bankaların da hisse senedi işlemleri yapmalarına olanak sağlanmasını öngörüyor.

Mevcut uygulamamızla gelişmiş bir aracılık sistemine sahip olduğumuzu söylebiliriz. Ülkemizin sahip olduğu Anglo – Sakson uygulama ile diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştığımızda düzenlemelerimizin daha modern olduğu açıktır. Ancak, AB müktesebatının üstlenilmesi bu avantajlı durumu ortadan kaldıracaktır. Yine de, Avrupa Birliğine üyelik tarihine kadar sahip olduğumuz bu modern yapıyı koruyabiliriz. Yani bankalarımız ayrı bir bünyede sermaye piyasası faaliyetlerine devam edebilir.

Burada önemli bir nokta da, bankaların sermaye piyasası faaliyetlerinin gözetim ve denetimi olacaktır. Burada yine Sermaye Piyasası Kurulu'na ve BDDK'ya önemli görevler düşüyor. Bankaların kendi bünyelerindeki sermaye piyasası işlemlerini diğer bankacılık faaliyetlerinden ayrı olarak izlenmesini sağlayacak,

kolaylaştıracak sistemlerin kurulması gerekiyor. SPK ve BDDK'nın görev tanımları ve iş bölümü mümkün olduğunca açıklığa kavuşturulmalıdır. Bunun yanında SPK ve BDDK arasındaki bilgi alışverişinin ve işbirliğinin güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla hem yeni bankacılık yasasında hem de sermaye piyasası yasasında çift başlılığı önleyecek tedbirlerin alınmasında yarar vardır.

Burada sözü daha fazla uzatmadan diğer konuşmacılara bırakmak istiyorum. Sabrınız için çok teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

Sermaye Piyasası Özet Verileri

Yurtiçi Tasarrufların Dağılımı				
Milyon YTL	2002	2003	01/2005	%Δ
Sabit Getirili Menkul Kıymetler	78,694	97,407	100,108	2.8%
Mevduat	147,351	182,762	177,298	-3.0%
Hisse Senedi*	23,590	40,616	41,957	3.3%
TOPLAM	249,634	320,785	319,363	-0.4%
Tahmini Altın Stoku	109,429	114,775	109,038	-5.0%
Milyar \$				
Sabit Getirili Menkul Kıymetler	56.4	72.6	75.3	3.8%
Mevduat	105.6	136.2	133.4	-2.0%
Hisse Senedi*	16.9	30.3	31.6	4.3%
TOPLAM	178.8	239.0	240.4	0.6%
Tahmini Altın Stoku	78.4	85.5	82.1	-4.0%

*: Halka açık kısmın piyasa değeri.

Menkul Kıymet Stokları				
Milyon YTL	2002	2003	2004	%Δ
Hisse Senedi*	13,177	18,008	25,186	39.9%
Hazine Bonusu/Devlet Tahvil	149,870	194,387	224,483	15.5%
Diğer	1,069	1,617	2,932	81.3%
Toplam	164,115	214,012	252,601	18.0%
Milyar \$				
Hisse Senedi*	8.0	12.9	18.8	45.8%
HB/DT	91.4	139.5	168.0	20.4%
Diğer	0.7	1.2	2.2	89.0%
Toplam	100.1	153.6	189.0	23.1%

*: Toplam nominal değer.

Halka Açık Şirketlerin Piyasa Değeri				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
Milyon YTL	96,073	132,556	145,507	9.8%
Milyon \$	69,003	98,073	114,663	16.9%
Halka Açık Kısmın Piyasa Değeri (Milyon \$)	17,459	26,390	33,099	25.4%
Ortalama Halka Açıklık Oranı	25.3%	26.9%	28.9%	7.3%

Halka Açık Şirket Sayısı				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
İMKB'de Kote Şirketler	285	297	298	0.3%
İMKB'de İşlem Gören Şirketler	285	297	298	0.3%

Birincil Halka Arzlar				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
Toplam Hacim (Milyon \$)	11.3	481.8	0.0	-100.0%
Şirket Sayısı	2	12	0	-100.0%

Halka Açık Şirket Karlılığı				
	2001	2002	2003	%Δ
Kar Eden Şirket Sayısı	231	207	221	6.8%
Zarar Eden Şirket Sayısı	76	81	64	-21.0%
Kar Edenlerin Toplam Karı (Milyar TL)	4,670,899	5,507,834	6,499,432	18.0%
Zarar Edenlerin Toplam Zararı (Milyar TL)	-2,688,115	-1,035,591	-468,071	-54.8%
Toplam Kar/Zarar (Milyar TL)	1,982,784	4,472,244	6,031,361	34.9%
Kar Edenlerin Toplam Karı (Milyon \$)	3,784	3,500	4,480	28.0%
Zarar Edenlerin Toplam Zararı (Milyon \$)	-2,178	-679	-314	-53.8%
Toplam Kar/Zarar (Milyon \$)	1,606	2,821	4,166	47.7%

Kurumsal Yatırımcı Portföy Büyüklüğü				
Milyon \$	2003	2004	07/03/2005	%Δ
A Tipi Yatırım Fonları	476	586	670	14.3%
B Tipi Yatırım Fonları	11,494	17,803	19,959	12.1%
Emeklilik Yatırım Fonları	19	223	323	45.1%
Yatırım Ortaklıkları	135	220	245	11.3%
Gayrimenkul Yat.Ort.	715	752	913	21.5%
Risk Sermayesi Yat.Ort.	2	64	69	9.0%
Toplam	6,417	19,648	22,196	13.0%
Kurumsal Yatırımcı/GSMH	5.7%	7.7%	9.3%	20.3%

Yatırımcı Sayısı				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
Açık Hesap Sayısı	2,077,742	2,177,516	2,217,006	1.8%
Bakıyeli Hesap Sayısı	1,106,752	1,072,663	1,071,402	-0.1%
Bakıyeli Hesap/Toplam Nüfus	1.6%	1.6%	1.6%	0.0%

Sermaye Piyasası Özet Verileri

Yabancı Yatırımcı İşlemleri				
Milyon \$	2003	2004	01/2005	%Δ
Saklama Bakiyeleri	8,954	16,141	18,887	17.0%
İşlem Hacimleri	17,334	37,368	6,443	-82.8%
Net Alışları	1,010	1,430	809	-43.4%

TSPAKB Üyeleri*				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
Aracı Kurumlar	118	112	112	0.0%
Bankalar	44	42	42	0.0%
Toplam	162	154	154	0.0%

*: Dönem sonu itibarı ile.

Faaliyet Gösteren Aracı Kuruluş Sayısı				
	2003	2004	01/2005	%Δ
Hisse Senedi Piyasasında				
Aracı Kurum	117	112	111	-0.9%
Tahvil/Bono Piyasasında				
Aracı Kurum	117	112	111	-0.9%
Banka	44	43	42	-2.3%
Tahvil/Bono Piyasası Toplam	161	155	153	-1.3%

Aracı Kuruluşların İşlem Hacimleri				
Milyar \$	2003	2004	01/2005	%Δ
Hisse Senedi Piyasasında				
Aracı Kurum	196.6229822	312	35	-88.7%
Tahvil/Bono Piyasasında				
Aracı Kurum	432	650	47	-92.8%
Banka	1,317	2,473	199	-91.9%
Tahvil/Bono Piyasası Toplam	1,748	3,123	246	-92.1%
Toplam İşlem Hacmi	1,945	3,435	281	-91.8%

Aracı Kurumlarla İlgili Veriler				
Milyon \$	2001	2002	2003	%Δ
Aktif Toplamı	653.5	607.8	929.7	53.0%
Özsermaye Toplamı	394.8	435.9	642.8	47.5%
Net Komisyon Gelirleri	276.1	201.1	234.6	16.7%
Esas Faaliyet Karı	75.3	0.2	42.8	19723.1%
Net Kar	176.9	70.2	92.1	31.3%
Personel Sayısı	7,156	6,636	6,035	-9.1%
Şubeler	219	243	227	-6.6%
İrtibat Bürosu	88	96	78	-18.8%
Acente Şubeleri	3,948	3,656	3,993	9.2%

İMKB-100 Endeksi ve İşlem Hacmi				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
İMKB-100	18,625	24,972	27,663	10.8%
İMKB-100 - En Yüksek	18,708	25,106	28,410	13.2%
İMKB-100 - En Düşük	8,792	15,804	24,238	53.4%
Günlük Ort. İşlem Hacmi (Milyon \$)	407	593	932	57.0%

Yurtdışı Borsa Endeksleri				
	2003	2004	04/03/2005	%Δ
Fransa CAC 40	3,541	3,821	4,081	6.8%
İngiltere FTSE 100	4,477	4,820	5,032	4.4%
Almanya DAX	3,965	4,256	4,410	3.6%
Japonya Nikkei 225	10,677	11,489	11,873	3.3%
S&P 500	1,110	1,214	1,210	-0.3%
Hong Kong Hang Seng	12,576	14,230	13,731	-3.5%
Nasdaq 100	1,468	1,624	1,512	-6.9%

Haftalık olarak güncellenen Sermaye Piyasası Özet Verileri Tablosuna www.tspakb.org.tr adresindeki internet sitemizden ulaşabilirsiniz.

TSPAKB TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ

sermaye piyasasında gündem, TSPAKB'nin aylık iletişim organı olup, para ile satılmaz.

TSPAKB adına İmtiyaz Sahibi:

Müslüm Demirbilek

Genel Yayın Yönetmeni:

İlkay Arıkan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Alparslan Budak

Yayın Türü: Yaygın, süreli.

Yönetim Yeri: TSPAKB

Büyükdere Caddesi No:173

1. Levent Plaza, 1. Levent 34394 İstanbul

İnternet: www.tspakb.org.tr

E-posta: tspakb@tspakb.org.tr

Basım Yeri: Printcenter

Cem Sultan Sok. 2A, 4. Levent 34416 İstanbul

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), aracı kuruluşların üye olduğu, kamu tüzel kişiliğini haiz özdüzenleyici bir meslek kuruluşudur.

Birliğin 112 aracı kurum ve 42 banka olmak üzere toplam 154 üyesi vardır.

Misyonumuz;

Çalışanları en üst derecede mesleki bilgi ile donatılmış, etik değerlere bağlı, rekabeti yatırımcılara daha kaliteli ürün ve hizmet sunumu şeklinde algılayan ve saygınlığına önem veren bir meslek mensupları kitleleri oluşturmak; sermaye piyasasını geliştirmek ve bu yolla ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

Bu bülten Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği ("TSPAKB") tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu bültende yer alan her türlü bilgi, değerlendirme, yorum ve istatistiki değerler hazırlandığı tarih itibarıyla güvenilirliğine inanılan kaynaklardan elde edilerek derlenmiştir. Bilgilerin hata ve eksikliğinden ve ticari amaçla kullanılmasından doğabilecek zararlardan TSPAKB hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir. Bu bültende yer alan bilgiler kaynak gösterilmek şartıyla izinsiz yayınlanabilir.